

Projekt

DIGITALIZACE PEČOVATELSKÝCH SLUŽEB V ÚSTECKÉM KRAJI

KA 4: Studie východisek změny pečovatelských služeb
Část 4: Územní analýza

Registrační číslo projektu: CZ.10.02.01/00/23_017/0000190

OBSAH

1	ÚZEMNÍ ANALÝA	5
1.1	Úvod	6
1.2	Sídelní a regionální systém.....	7
1.3	Obyvatelstvo	10
	Počet obyvatel a jeho vývoj	10
	Skladba obyvatel podle věku a vzdělání	15
1.4	Sociální kapitál.....	19
1.5	Bydlení.....	22
1.6	Ekonomika a trh práce	25
1.7	Krajina a životní prostředí	33
1.8	Shrnutí regionálních rozdílů v kraji.....	35

SEZNAM TABULEK, GRAFŮ, OBRÁZKŮ A MAP

Obrázek 1: Podíl ekonomicky aktivních obyvatel vyjíždějících ze SO ORP za zaměstnáním (2021)	8
Obrázek 2: Průměrná populační velikost obcí a hustota zalidnění podle SO ORP	9
Obrázek 3: Změna počtu obyvatel ve SO ORP (1869–1930)	11
Obrázek 4: Změna počtu obyvatel ve SO ORP (1930–1950)	11
Obrázek 5: Změna počtu obyvatel ve SO ORP (1950–91)	12
Obrázek 6: Změna počtu obyvatel ve SO ORP (1991–2023)	12
Obrázek 7: Roční přirozený přírůstek obyvatel ve SO ORP (průměr let 2014–23)	13
Obrázek 8: Roční mechanický přírůstek obyvatel ve SO ORP (průměr let 2014–23)	14
Obrázek 9: Roční celkový přírůstek obyvatel ve SO ORP (průměr let 2014–23)	15
Obrázek 10: Index stárí a podíl obyvatel starších 65 let ve SO ORP (2022)	16
Obrázek 11: Změna indexu stárí ve SO ORP (2002–22)	16
Obrázek 12: Podíl obyvatel ve věku 80+ let na celkovém počtu obyvatel (% , 2022)	17
Obrázek 13: Index vzdělanosti ve SO ORP (2021)	18
Obrázek 14: Průměrná volební účast ve SO ORP (% , 2019–23)	19
Obrázek 15: Vzdělávací neúspěšnost na základních školách podle SO ORP (2023)	20
Obrázek 16: Podíl osob s exekucemi na celkovém počtu obyvatel starších 15 let (2024)	21
Obrázek 17: Počet nově postavených bytů v přepočtu na 10 tis. obyvatel (průměr let 2013–2022)	22
Obrázek 18: Podíl obydlených bytů v bytových domech na celkovém počtu bytů (2021)	23
Obrázek 19: Podíl obcí s napojením na kanalizaci a ČOV na celkovém počtu obcí (2021)	24
Obrázek 20: Podíl obcí s napojením na veřejný vodovod na celkovém počtu obcí (2021)	24
Obrázek 21: Podíl obyvatel zaměstnaných v průmyslu na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel (2021)	25
Obrázek 22: Podíl obyvatel zaměstnaných ve službách na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel (2021)	26
Obrázek 23: Podíl specialistů a řídících pracovníků na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel (2021)	27
Obrázek 24: Podíl velkých podniků (250 a více zaměstnanců) na celkovém počtu podniků (2021)	28
Obrázek 25: Podíl mikropodniků (do 5 zaměstnanců) na celkovém počtu podniků (2021)	28
Obrázek 26: Počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních na 1000 obyvatel (2022)	29
Obrázek 27: Počet zahraničních hostů v hromad. ubytovacích zařízeních na 1000 obyvatel (2022)	29
Obrázek 28: Podíl nezaměstnaných na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel (2008)	30
Obrázek 29: Podíl nezaměstnaných na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel (2018)	31
Obrázek 30: Podíl nezaměstnaných na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel (2023)	32
Obrázek 31: Podíl orné půdy na celkové rozloze (2023)	33
Obrázek 32: Koeficient ekologické stability (2023)	34

SEZNAM ZKRATEK

ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DPS	domov pro seniory
DZR	domov se zvláštním režimem
EU	Evropská unie
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NZIS	Národní zdravotnický informační systém
OA	osobní asistence
OS	odlehčovací služby
PS	pečovatelská služba
ÚK	Ústecký kraj
SF EU	Strukturální fondy Evropské unie
SO ORP	správní obvod obce s rozšířenou působností

1 ÚZEMNÍ ANALÝA

1.1 ÚVOD

Tato část Studie obsahuje **rozbor sociálně-ekonomických a environmentálních souvislostí současné situace a vývojových trendů Ústeckého kraje** jako celku (v kontextu dalších krajů v Česku) i rozdílů uvnitř kraje. Analýza je založena především na veřejně dostupných datech evidovaných Českým statistickým úřadem a dalšími státními institucemi.

Analýza je rozdělena do několika sekcí:

- sídelní a regionální systém;
- obyvatelstvo;
- sociální kapitál;
- bydlení;
- ekonomika a trh práce;
- krajina a životní prostředí.

Každá sekce je analyzována pomocí sady kartogramů a stručné interpretace hlavních závěrů.

Následně je provedena **syntéza zjištěných informací**, a to dvojím způsobem:

- shrnutí regionálních rozdílů podle několika indexů agregujících vybrané dílčí charakteristiky (indexy vitality, sociálních problémů, hospodářského potenciálu a periferality);
- shrnutí hlavních analytických závěrů pro každý jednotlivý správní obvod ORP v Ústeckém kraji (zařazeno jako samostatná kapitola obsahující také hlavní analytické závěry demografické analýzy).

Data jsou kontextově porovnána na mezikrajské úrovni (v kontextu dalších krajů v Česku) a podrobně analyzována na úrovni správních obvodů ORP v Ústeckém kraji (16 jednotek), stejně jako v případě demografické analýzy.

1.2 SÍDELNÍ A REGIONÁLNÍ SYSTÉM

Ústecký kraj patří v rámci Česka mezi kraje střední velikosti jak z hlediska počtu obyvatel, tak rozlohy. V sídelním systému kraje se projevují některá **specifika vyplývající z geografické polohy i historického vývoje**:

- Příhraniční poloha nedeterminuje kraj ve smyslu perifernosti (na rozdíl např. od krajů Karlovarského, Zlínského nebo částí krajů Olomouckého, Plzeňského atd.). S ohledem na silnou urbanizovanost centrálních částí kraje, spojenou v minulých dvou staletích s postupnou výraznou industrializací, **tvoří velkou část kraje pánevní konurbace** (soustředění) zahrnující pětici statutárních měst a jejich okolí: Chomutov, Most, Teplice, Ústí nad Labem a částečně i Děčín. Tato konurbace je definována také v Politice územního rozvoje ČR jako rozvojová oblast 6. Funkčnost konurbace spíše oslabují **nevyhovující dopravní vazby** (na většině úseků přetížena „pánevni“ silnice I/13 a jen částečně modernizovaná dvoukolejná regionální železnice mezi Ústím nad Labem a Chomutovem nenaplnují zcela potenciál rozvojové osy 7, definované Politikou územního rozvoje ČR).
- **Perifernost některých částí kraje** je dána především:
 - **fyzickogeografickými poměry** (horské příhraniční obce Krušnohoří, Šluknovský výběžek oddělený od českého vnitrozemí přirozenou hranicí Lužických hor),
 - nebo jde o tzv. **vnitřní periferie při hranici s dalšími kraji Česka** (východní části Českého středohoří a Ústecko při hranici s Libereckým, částečně i Středočeským krajem, Podbořansko jako součást rozsáhlé vnitřní periferie na pomezí Ústeckého, Karlovarského, Plzeňského a Středočeského kraje).

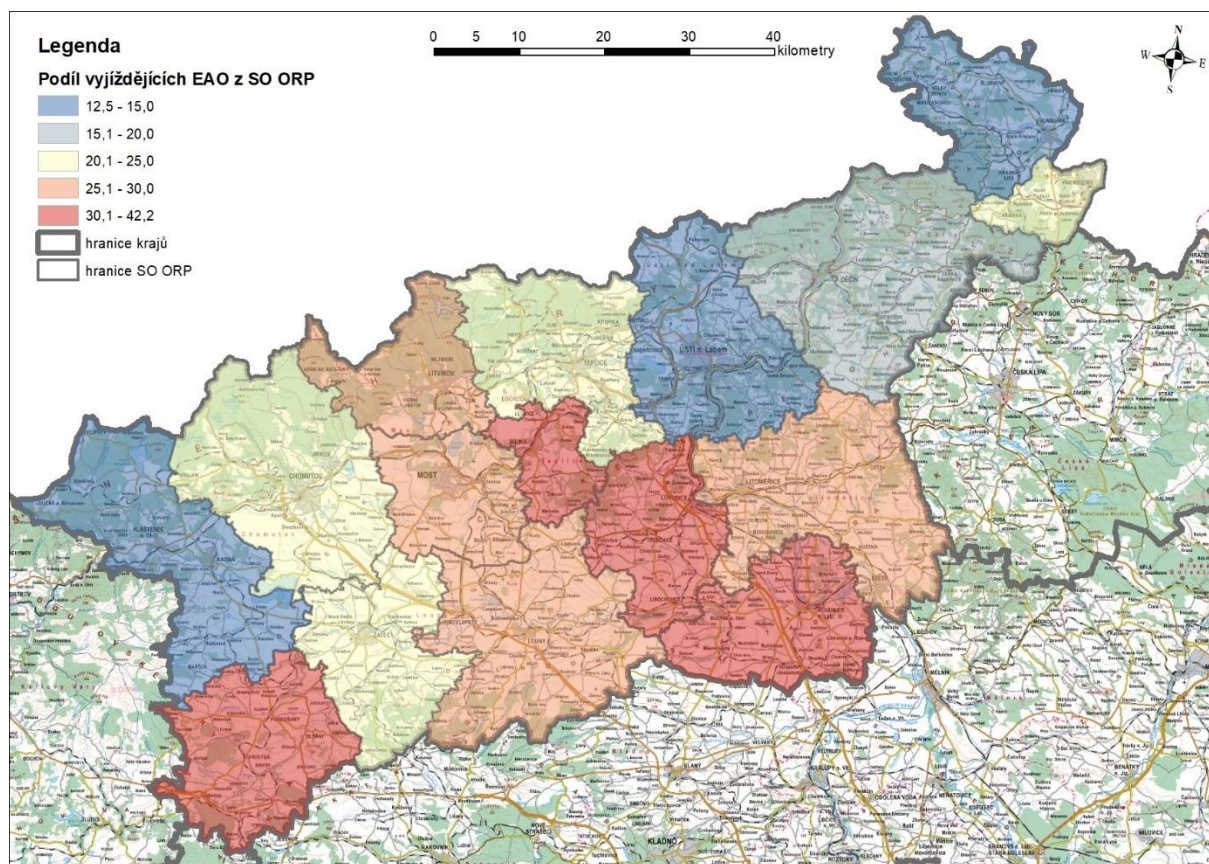
Krajské centrum Ústí nad Labem je relativně dobře dostupné z Prahy (dálnice D8, železniční koridor; rozvojová osa 2 dle Politiky územního rozvoje ČR) a Ústecko spolu s Teplickem tedy má poměrně silné funkční vazby na centrální části Čech. v menší míře to lze konstatovat o Mostecku a Chomutovsku (postupně budovaná dálnice D7). **Silné funkční vazby na Prahu a střední Čechy** (pracovní trh, dojíždka za službami...) mají také Žatecko, Lounsko, Lovosicko, Litoměřicko a zejména Roudnicko, které i z tohoto důvodu vykazují většinou výrazně odlišné sociálně-ekonomické parametry než ostatní části kraje.

Tyto skutečnosti potvrzuje kartogram níže, ukazující **podíl ekonomicky aktivních obyvatel vyjíždějících za prací mimo svůj správní obvod ORP**. Nejvyšší podíl vykazují jednak právě správní obvody „obrácené“ ke Středočeskému kraji (Litoměřice, Lovosice, Roudnice nad Labem, Louny), a jednak obvody s menším správním centrem v periferní poloze a současně v blízkosti velkých měst (Podbořany s relativní blízkostí Mostu a zejména Bílina, v jejíž blízkosti jsou Teplice a Most). Naopak nejnižší vyjíždku mimo správní obvod má SO ORP Ústí nad Labem a také správní obvody dále od velkých měst, kde je pracovní trh regionálně značně uzavřený (Kadaň, Rumburk). Relativně vysokou vyjíždku mimo správní obvod v případě SO ORP Most a Litvínov lze připisovat značnému vzájemnému propojení těchto území.

Uvedené souvislosti mohou mít dopady i na **schopnost lidí v produktivním věku v území pečovat o lidi v domácím prostředí** (čím dále a častěji vyjíždějí, tím se snižuje pravděpodobnost, že na sebe pečující osoby tuto úlohu vezmou). Výrazná vyjíždka za prací má vliv také na (ne)soudržnost místní komunity, na druhou stranu vylepšuje příjmovou úroveň a schopnost obyvatel platit za sociální a návazné služby. Tato tvrzení lze vztáhnout především na Roudnicko, Litoměřicko, Lovosicko, příp. Lounsko). Intenzitou sice druhotným, nicméně pro pečovatelskou službu důležitým fenoménem, který pravděpodobně postihuje celý kraj, je **dostupnost německého pracovního trhu**. Ta odsává část pracovních sil a snižuje jejich dostupnost pro oblast pečovatelské služby, ale i další obory sociálních a jiných služeb s nižší

mzdovou úrovní, a tedy silnějšími push faktory vyjížděky do zaměstnání (např. zdravotnictví, cestovní ruch).

Obrázek 1: Podíl ekonomicky aktivních obyvatel vyjíždějících ze SO ORP za zaměstnáním (2021)

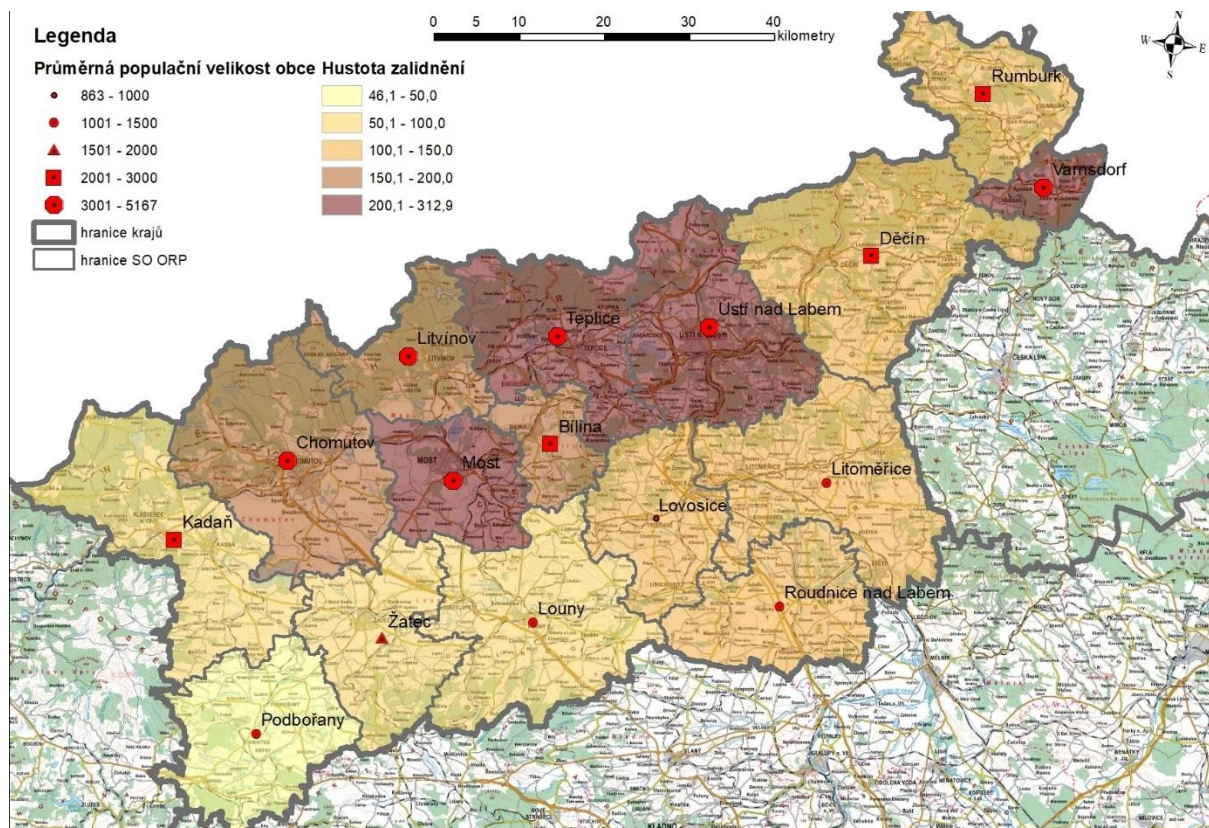
Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Pozice Ústí nad Labem jako krajského města je významná, nikoli však v takové míře jako u většiny ostatních krajů Česka. Důvodem je přítomnost dalších 4 výše zmíněných statutárních měst, která rovněž absorbují značný objem dojížděky za prací a službami. Současně je třeba doplnit, že přes značný regionální význam pětice statutárních měst se celá pánevní oblast potýká se sociálními a hospodářskými problémy, které souvisejí s deindustrializací a útlumem těžby hnědého uhlí a na ni navázaných oborů, částečně také s proměnou skladby obyvatel v posledních dekádách (poválečné vyhnání sudetských Němců, následné dosídlení novými obyvateli, současný „braindrain“ obyvatel).

Následující kartogram ukazuje hustotu zalidnění a průměrnou populační velikost obcí v jednotlivých SO ORP v Ústeckém kraji. **Nejvyšší hustotu zalidnění mají nepřekvapivě správní obvody největších měst** Ústí nad Labem, Teplice a Most, které navíc zahrnují jen menší části horských, venkovských, méně zalidněných území (Most vůbec žádné). Naopak obvody velkých měst s rozsáhlým venkovským, často horským zázemím (Chomutov, Děčín) jako celek již vykazují hustotu zalidnění průměrnou. To platí i o některých správních obvodech s částečně nebo zcela venkovským charakterem, ale s dlouhodobě vysokou hustotou sídel, která se silně rozvíjela během industrializace před socialistickým obdobím (Varnsdorf, Rumburk), resp. i během socialistického období (Bílina, Litvínov). **Nejnižší hustotu zalidnění mají tradičně venkovské, relativně zemědělské správní obvody v Poohří a Polabí** (Kadaň, Žatec, Louny, částečně i Lovosice, Litoměřice a Roudnice nad Labem) a silně venkovské a periferní území Podbořanska. Tato území mají i nejnižší průměrnou populační velikost obcí, tzn. , nachází se tu velké množství populačně velmi malých obcí. Naopak **území, která prošla v kterémkoli období industrializací, se vyznačují vyšší průměrnou velikostí obcí**, protože je v nich řada větších obcí či obcí městského typu. Průměrná velikost obcí a hustota zalidnění určují

charakter území také s ohledem na možnost obsluhy území nejrůznějšími službami, včetně služby pečovatelské; **nejsnadnější obslužnost a nejnižší náklady na poskytování terénních služeb mají oblasti s vysokou hustotou zalidnění a přítomností větších sídel/obcí**, a naopak.

Obrázek 2: Průměrná populační velikost obcí a hustota zalidnění podle SO ORP

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Z hlediska geografické polohy dané reliéfem a ve vazbě na to také například sídelním systémem či polohou dopravních sítí můžeme v Ústeckém kraji identifikovat několik typů území:

- čistě nížinaté a pánevní oblasti:** SO ORP Roudnice, Žatec, Most
- nížinaté a pánevní oblasti s horským příhraničním pásem:** SO ORP Ústí nad Labem, Děčín, Teplice, Chomutov, Kadaň
- nížinaté a pánevní oblasti s nižšími vnitrozemskými vrchovinami a pahorkatinami:** SO ORP Louny, Lovosice, Litoměřice, Bílina
- oblasti s homogenním charakterem pahorkatiny:** SO ORP Varnsdorf, Rumburk, Podbořany
- čistě horské oblasti:** pouze SO ORP Litvínov

Rozložení sídel je v Ústeckém kraji extrémně nerovnoměrné, což souvisí jak s charakterem reliéfu, tak intenzitou hospodářských aktivit v území. Rozlišit lze čtyři typy území:

- oblast statutárních měst tvořící centrální **ústecko-chomutovskou konurbaci** (SO ORP Ústí nad Labem, Děčín, Teplice, Bílina, Most, Chomutov)
- oblasti **bezprostředně vázané na ústecko-chomutovskou konurbaci** (SO ORP Litvínov, Kadaň)
- oblasti **orientované do středních Čech** (SO ORP Litoměřice, Lovosice, Roudnice, Žatec, Louny)
- periferní oblasti** zahrnující tak periferie příhraniční (SO ORP Varnsdorf, Rumburk), tak vnitřní (SO ORP Podbořany)

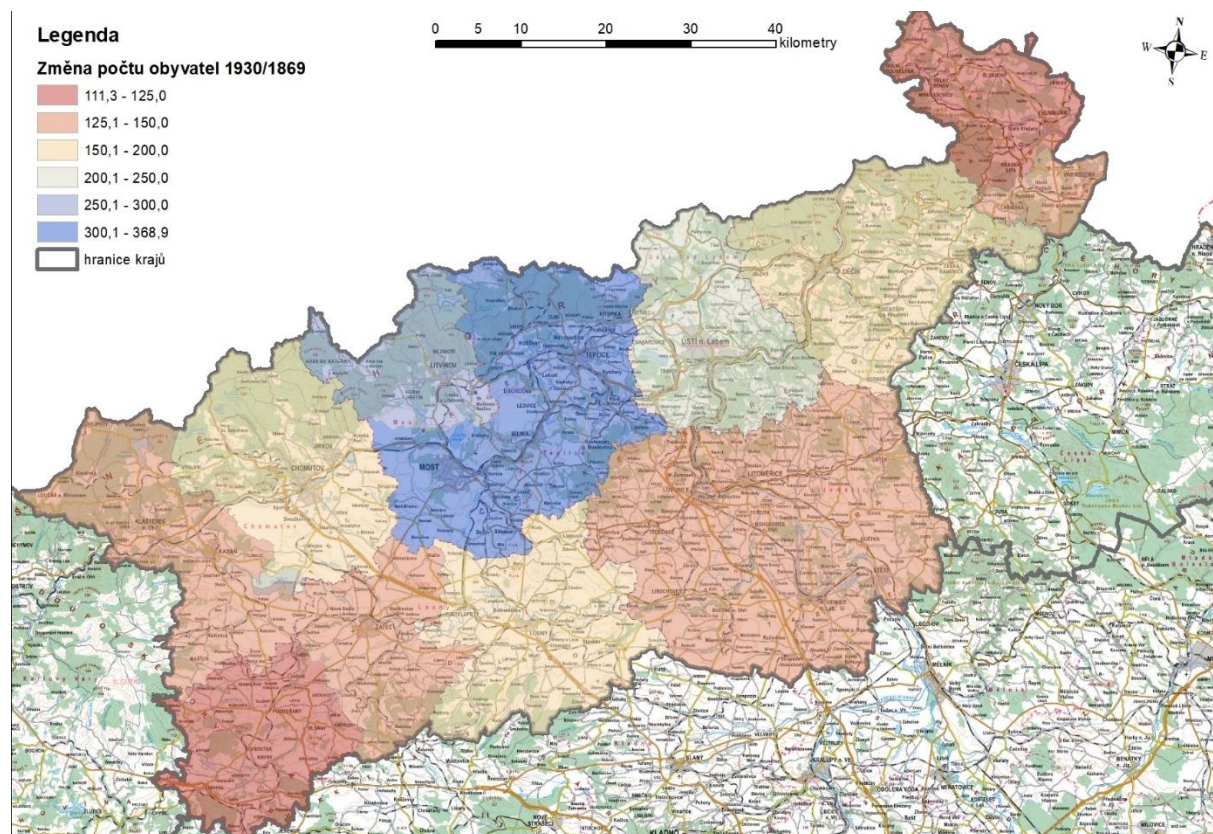
1.3 OBYVATELSTVO

Počet obyvatel a jeho vývoj

Obyvatelstvo Ústeckého kraje prošlo v uplynulých cca 150 letech velmi dynamickým vývojem jak z hlediska počtu, tak i skladby. Z hlediska vývoje počtu obyvatel lze jednotlivá období charakterizovat takto:

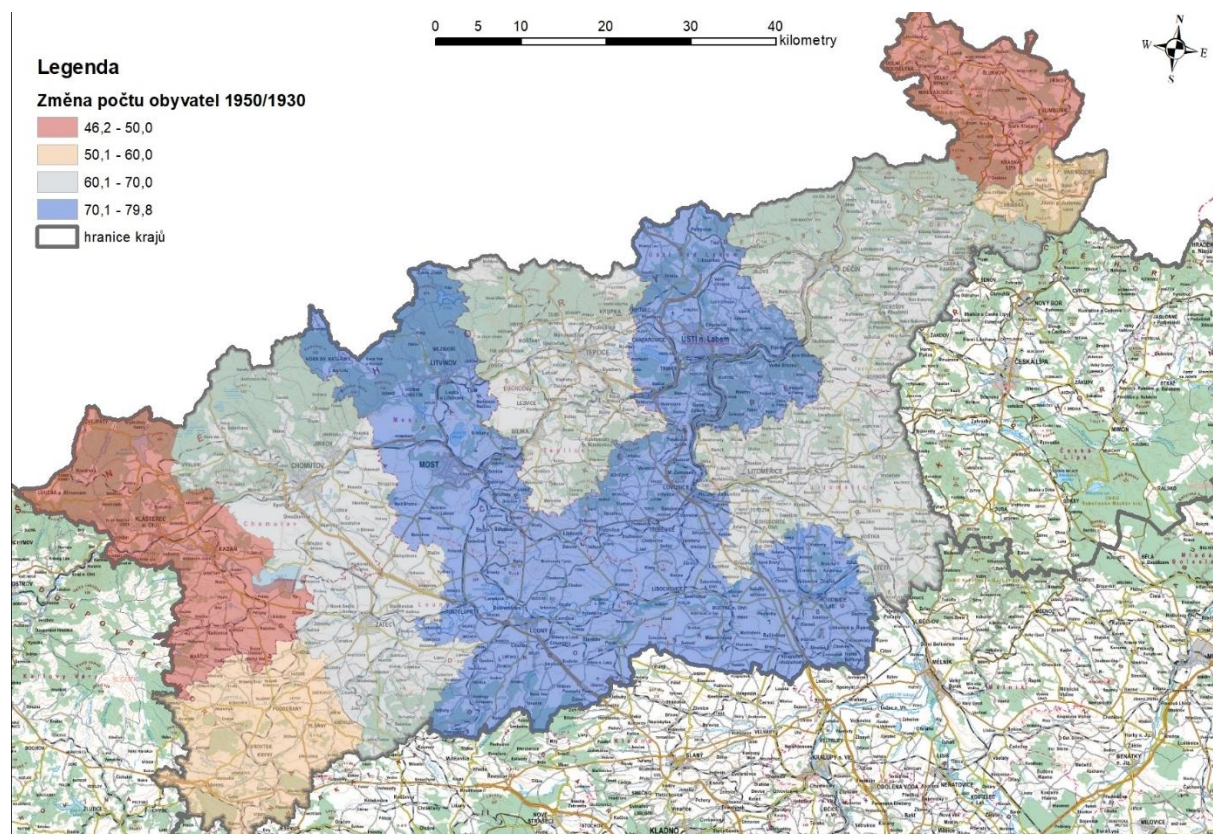
- **Období industrializace, reprezentované časovým úsekem 1869–1930**, se vyznačovalo **rychlým růstem měst s lokalizací tehdejších hnacích průmyslových oborů** (textilní průmysl, strojírenství aj. i začínající těžba hnědého uhlí). Ústecký kraj jako celek patřil v rámci území dnešního Česka k oblastem s nejvyšší rozvojovou dynamikou, což dokládá skutečnost, že celková populace kraje v tomto období vzrostla o 80 %. Největší (zhruba trojnásobný) populační růst zaznamenaly správní obvody ORP Most, Litvínov, Bílina a Teplice, relativně nejnižší (v řádu desítek procent) správní obvody umístěné dále od hlavních center tehdejší industrializace, uchováající si relativně venkovský a zemědělský ráz (Rumburk, Varnsdorf, Litoměřice, Lovosice, Kadaň, Podbořany).
- **Válečné období**, reprezentované časovým úsekem 1930–50, se vyznačovalo **změnami způsobenými 2. světovou válkou a následnými událostmi** (přesuny obyvatel během války, likvidace židovských obyvatel a některých dalších národnostních skupin, poválečné vyhnání německého obyvatelstva). Tyto události v součtu způsobily **pokles počtu obyvatel Ústeckého kraje o více než třetinu**. Nejvíce zasaženy populačním poklesem byly dnešní správní obvody ORP Rumburk a Kadaň (pokles o více než polovinu!), dále Varnsdorf a Podbořany, tedy vesměs území, která i v předchozím období zaznamenala nejnižší populační růst. Naopak relativně nejméně (o 20–25 %) v důsledku válečných a poválečných událostí ubylo obyvatel na Litvínovsku, Mostecku, Lounsku, Lovosicku a Roudnicku, tedy především v oblastech blíže vnitrozemí Česka.
- **Socialistické období**, reprezentované časovým úsekem 1950–91, se vyznačovalo velmi **dynamickým populačním růstem území, která procházela silnou socialistickou industrializací** (SO ORP Ústí nad Labem, Most, Chomutov, Kadaň) spojenou s odvětvími těžkého průmyslu, energetikou a/nebo těžbou hnědého uhlí. Některé industrializované oblasti však prošly populačním poklesem (Litvínov, Bílina), což je způsobeno zejména likvidací některých obcí v přímé souvislosti s těžbou hnědého uhlí. Největším poklesem počtu obyvatel prošla periferní území SO ORP Rumburk, Varnsdorf a Podbořany; v prvních dvou případech se jedná o tradičně průmyslové regiony, které však nemají velké průmyslové centrum a které byly po 2. světové válce výrazně postiženy vyhnáním německého obyvatelstva a následující faktickou deindustrializací. Během socialistického období populačně víceméně stagnovaly méně průmyslové či dokonce spíše venkovské správní obvody Teplice, Lovosice, Roudnice nad Labem a Louny a mírně rostly „přiměřeně industrializované“ správní obvody Děčín a Litoměřice.
- **Období po pádu socialistického režimu**, reprezentované časovým úsekem 1991–2023, se vyznačovalo **návratem tržních, do značné míry přirozených vztahů i do vývoje regionálního systému**, a postupnou **deindustrializací, která způsobila pokles původně klíčové pozice Ústeckého kraje v mezikrajském srovnání do pozice strukturálně postiženého regionu** zasaženého složitou hospodářskou transformací, sociálními a environmentálními problémy a odlivem mozků. To vyvolává populační pokles ve většinu území Ústeckého kraje. Nejvíce jsou depopulací zasažené regiony s postupně utlumovanou těžbou hnědého uhlí (Litvínov, Most, Bílina) nebo v periferní poloze (Varnsdorf, částečně Rumburk a Děčín).

Obrázek 3: Změna počtu obyvatel ve SO ORP (1869–1930)

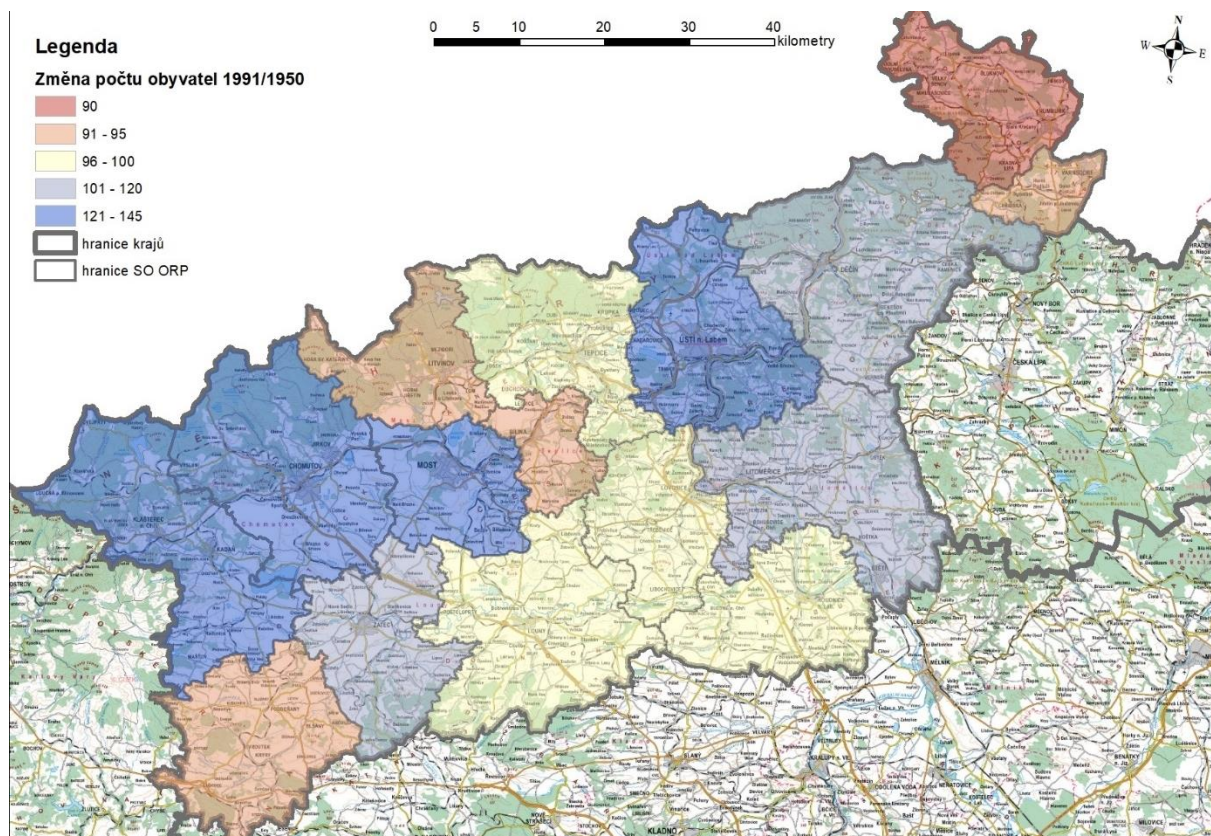
Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Obrázek 4: Změna počtu obyvatel ve SO ORP (1930–1950)

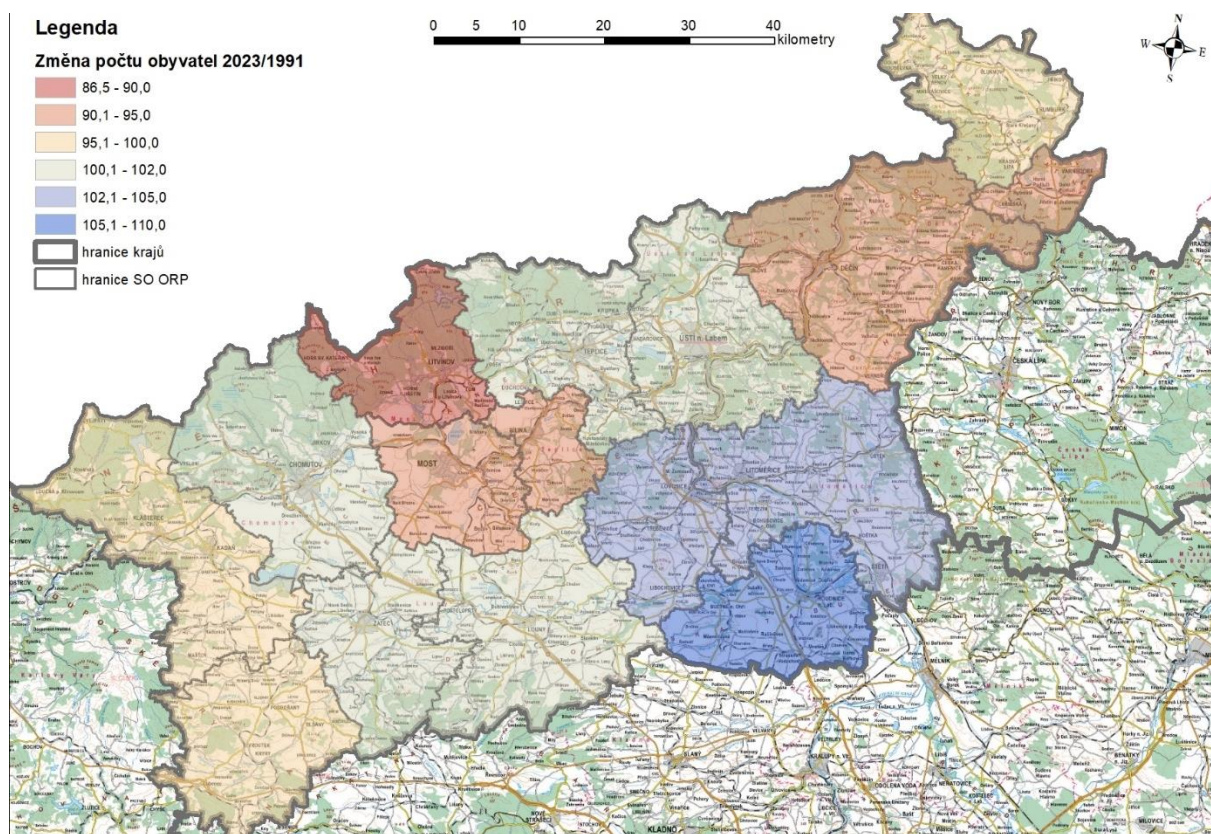
Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Obrázek 5: Změna počtu obyvatel ve SO ORP (1950–91)

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Obrázek 6: Změna počtu obyvatel ve SO ORP (1991–2023)

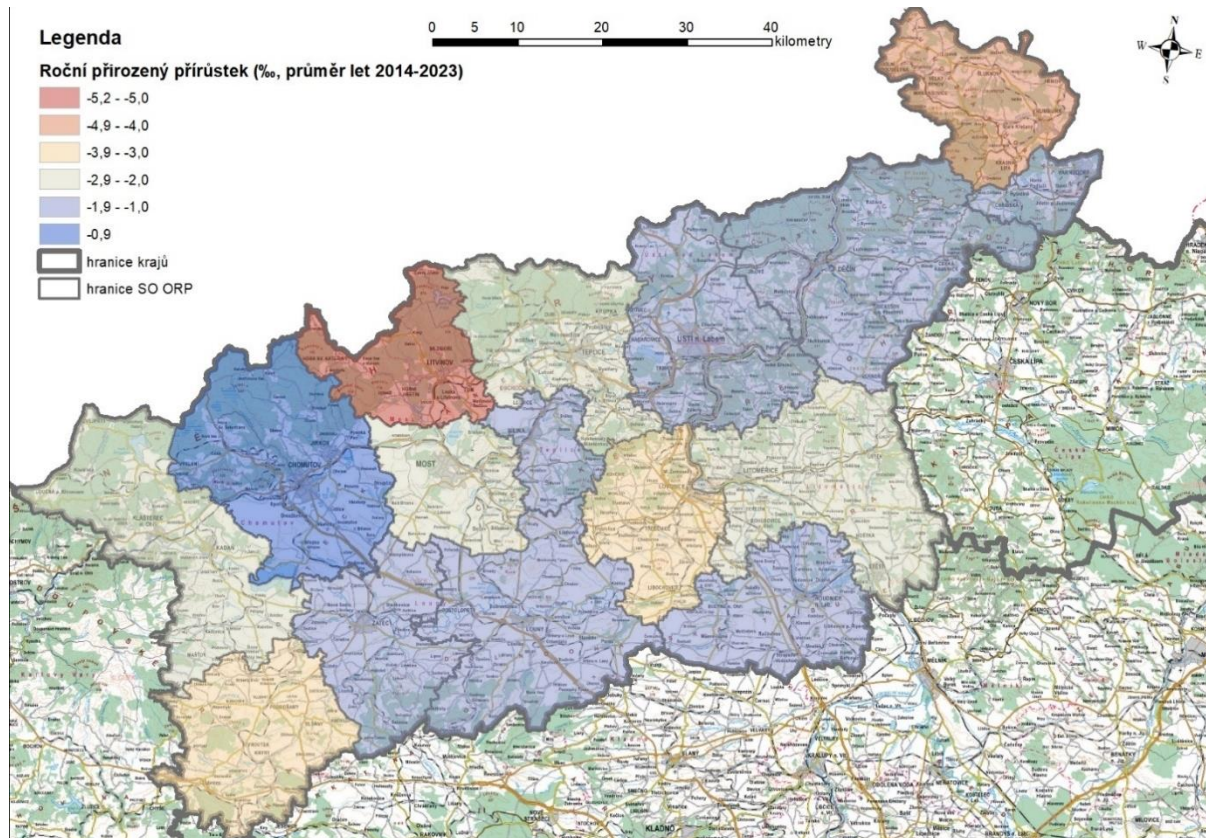
Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Obecně vysoká fluktuace obyvatel v posledních nejméně 80 letech (v každé části tohoto období z jiných důvodů a s jinými důsledky) velmi pravděpodobně vede k nižší míře sounáležitosti místních komunit. Jejím důsledkem je **předpokládaná nižší míra soběstačnosti při vzájemné pomoci** v rámci rodiny či sousedství, a naopak **vyšší nároky na poskytování pečovatelské služby (i jiných sociálních služeb)**.

Podíváme-li se podrobněji na přírůstek a úbytek obyvatelstva v posledním období, potvrzují se trendy typické pro období po sametové revoluci. Pohyb obyvatel můžeme rozdělit na přirozenou měnu (danou rozdílem mezi mírou porodnosti a mírou úmrtnosti) a mechanickou měnu (danou rozdílem mezi relativním počtem přistěhovalých a vystěhovalých). Následující kartogramy ukazují přirozený, mechanický a celkový přírůstek/úbytek obyvatel v jednotlivých správních obvodech ORP za desetiletí 2014–23.

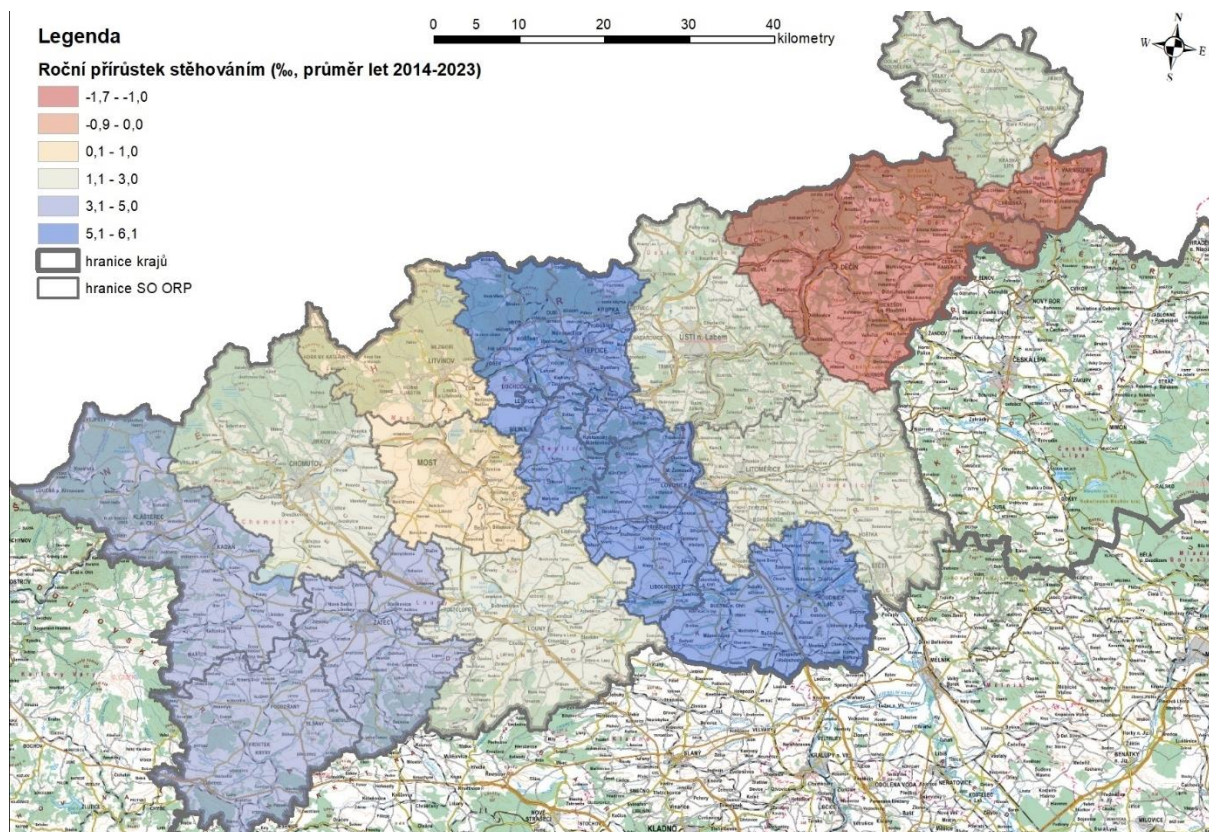
Do přirozené měny se promítá především demografické chování obyvatelstva, jeho sociální a věková skladba, druhotně také stěhování. V Ústeckém kraji vykazují v posledním desetiletí všechny správní obvody ORP přirozený úbytek obyvatel (pozn. tato skutečnost platí i pro velkou většinu území celého Česka). **Nejvyšší přirozený úbytek** (cca 4–5 ‰ ročně) **postihuje regiony v periferní poloze a/nebo v restrukturalizaci, často s vysokým podílem starších obyvatel a rychle klesajícím podílem obyvatel v mladším produktivním věku** (tyto skutečnosti zvyšují míru úmrtnosti a také snižují míru porodnosti) a s výskytem sociálních problémů. Konkrétně jde o správní obvody ORP Rumburk, Litvínov, částečně také Podbořany a Lovosice. Je nutno zdůraznit, že budoucí výraznější přirozený úbytek obyvatel lze s ohledem na věkovou skladbu, odliv produktivních obyvatel a sociální problémy (viz další část analýzy) očekávat také v dalších obvodech procházejících hospodářskou transformací (úbytek těžby hnědého uhlí, příp. také navazujících oborů). Naopak nejnižší přirozený úbytek obyvatelstva mají správní obvody ORP Chomutov a Ústí nad Labem těžící z relativně příznivější věkové struktury obyvatel a slabším odlivem obyvatel.

Obrázek 7: Roční přirozený přírůstek obyvatel ve SO ORP (průměr let 2014–23)

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Obrázek 8: Roční mechanický přírůstek obyvatel ve SO ORP (průměr let 2014–23)

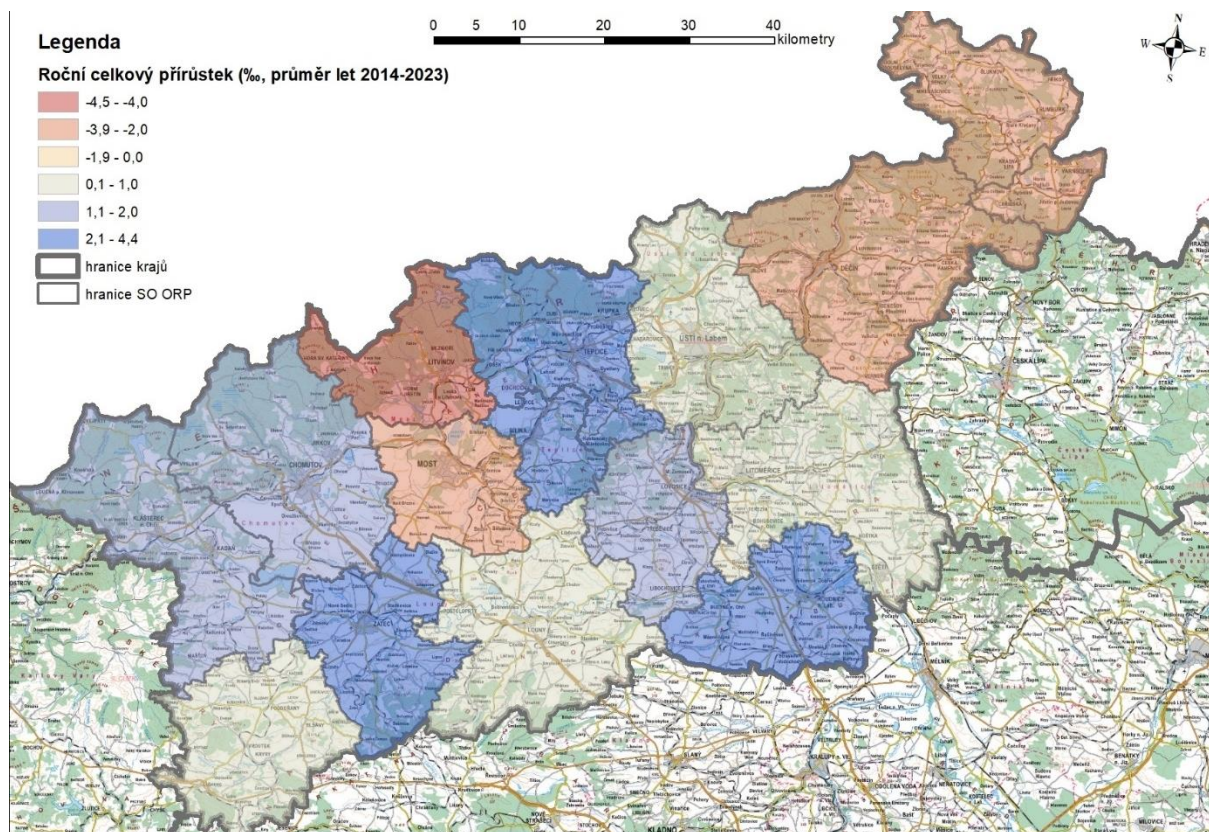

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Mechanická změna obyvatelstva odráží především sociální a ekonomickou vitalitu a atraktivitu území a také mezinárodní ekonomickou a politickou situaci. Ústecký kraj jako celek je v posledních letech migračně ziskový (stejně jako velká většina území Česka), což je dáno především zahraniční migrací pracovních sil a přílivem válečných uprchlíků z Ukrajiny v letech 2022 a 2023. **V rámci Česka patří Ústecký kraj mezi migračně méně zisková území a v rámci vnitrostátní migrace je naopak jeho území ztrátové.** Přírůstek stěhováním byl v posledních 10 letech nejvyšší (cca 2–5 ‰ ročně) ve správních obvodech Teplice, Bílina, Lovosice a Roudnice nad Labem. Naopak migračně ztrátové jsou správní obvody Varnsdorf a Děčín a jen mírně ziskové jsou SO ORP Litvínov a Most.

Agregujeme-li přirozený a mechanický přírůstek v jednotlivých správních obvodech ORP, docházíme k porovnání jednotlivých územních celků podle **celkového přírůstku obyvatel**. Ten je **nejvyšší** (kolem 3–5 ‰ ročně) ve **správních obvodech Roudnice nad Labem, Žatec, Teplice a Bílina**. Naopak s **nejvyšším celkovým úbytkem** populace (3–4 ‰ ročně) se potýkají okresy **Most (SO ORP Most a Litvínov) a Děčín (SO ORP Děčín, Varnsdorf a Rumburk).**

Obrázek 9: Roční celkový přírůstek obyvatel ve SO ORP (průměr let 2014–23)

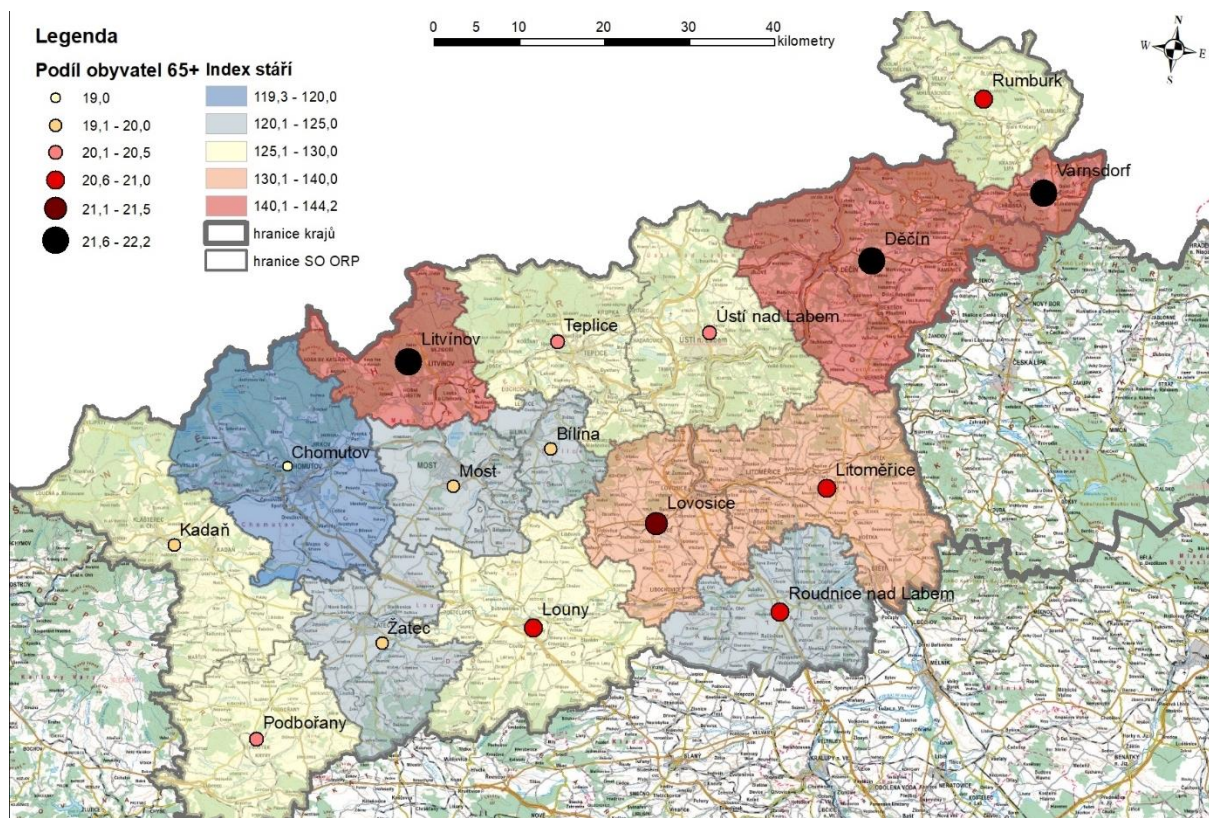

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Skladba obyvatel podle věku a vzdělání

Důležitou výše naznačenou příčinou přírůstku či úbytku obyvatelstva je jeho věková skladba. Porovnáme-li správní obvody ORP podle tzv. indexu stárí (podíl obyvatelstva ve věku 65+ let a obyvatelstva ve věku 0–14 let, vyjádřený v %), můžeme velmi hrubě identifikovat regiony s „mladou“ a „starou“ populací. Je třeba zdůraznit, že velká většina oblastí v Česku (s výjimkou zázemí velkých měst a několika dalších výjimek) má index stárí vyšší než 100 (tedy více seniorů než dětí) a současně tento index v čase roste (roste počet seniorů a/nebo klesá počet dětí). **Ústecký kraj jako celek patří podle indexu stárí v rámci Česka k průměru, ale vykazuje značnou dynamiku stárnutí populace** (index stárí roste rychleji než v jiných krajích).

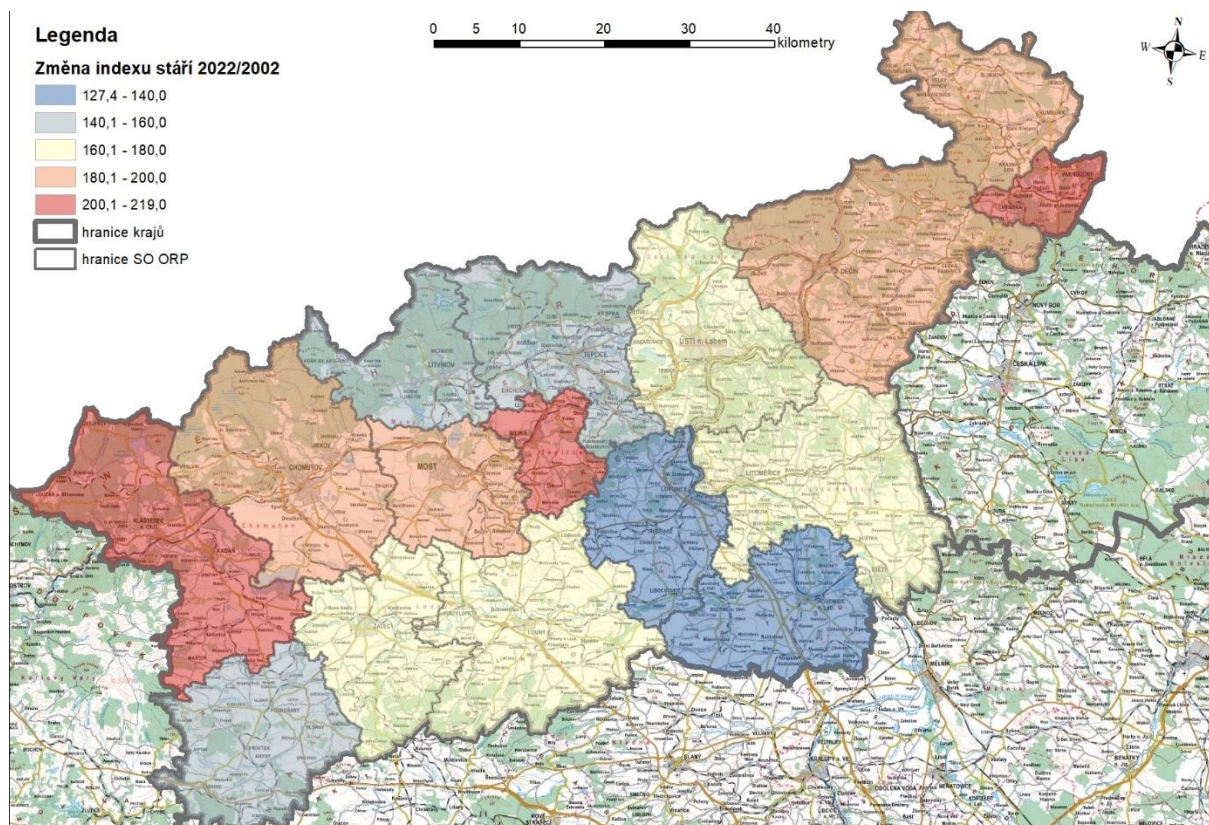
Obrázek 10: Index stárí a podíl obyvatel starších 65 let ve SO ORP (2022)

Pozn.: index stárí vyjadřuje v % podíl obyvatelstva ve věku 65+ let a obyvatelstva ve věku 0–14 let

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

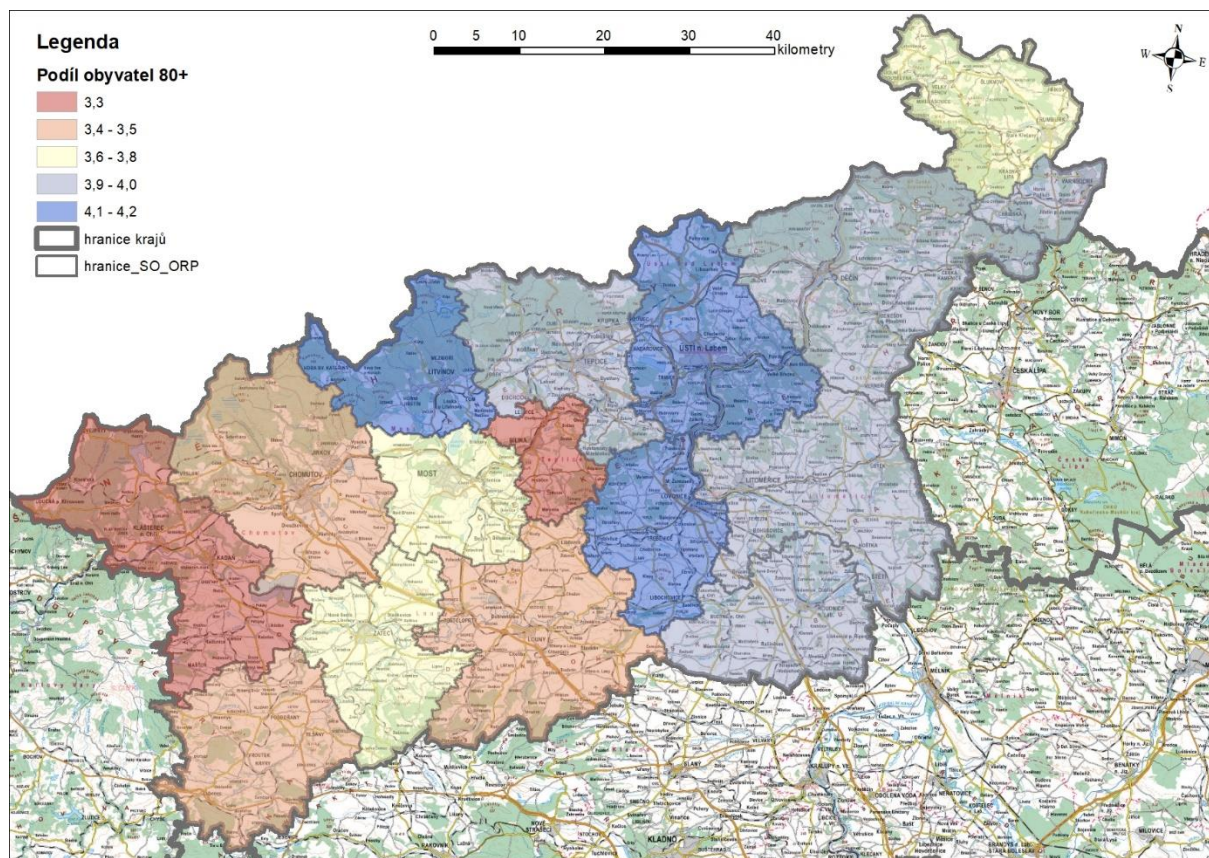
Obrázek 11: Změna indexu stárí ve SO ORP (2002–22)

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Nejstarší obyvatelstvo mají podle indexu stáří (hodnoty 130–145) správní obvody **ORP Litvínov, Děčín, Varnsdorf, Litoměřice a Lovosice**. Naopak relativně **nejmladší populace** žije v obvodech **Chomutov, Most, Bílina, Žatec a Roudnice nad Labem** (index stáří kolem 120). Za poslední dvě desetiletí se **index stáří nejvíce zvýšil (zhruba na dvojnásobek!)** ve správních obvodech ORP **Kadaň, Bílina a Varnsdorf**, což ukazuje rychlé stárnutí populace a odliv mladších obyvatel z území s malými správními centry s omezenější nabídkou služeb a pracovních příležitostí. Nejpomaleji naopak stárne populace správních obvodů ORP **Lovosice a Roudnice nad Labem** (zjevná rezidenční atraktivita daná geografickou a zejména dopravní blízkostí Prahy).

Obrázek 12: Podíl obyvatel ve věku 80+ let na celkovém počtu obyvatel (% , 2022)

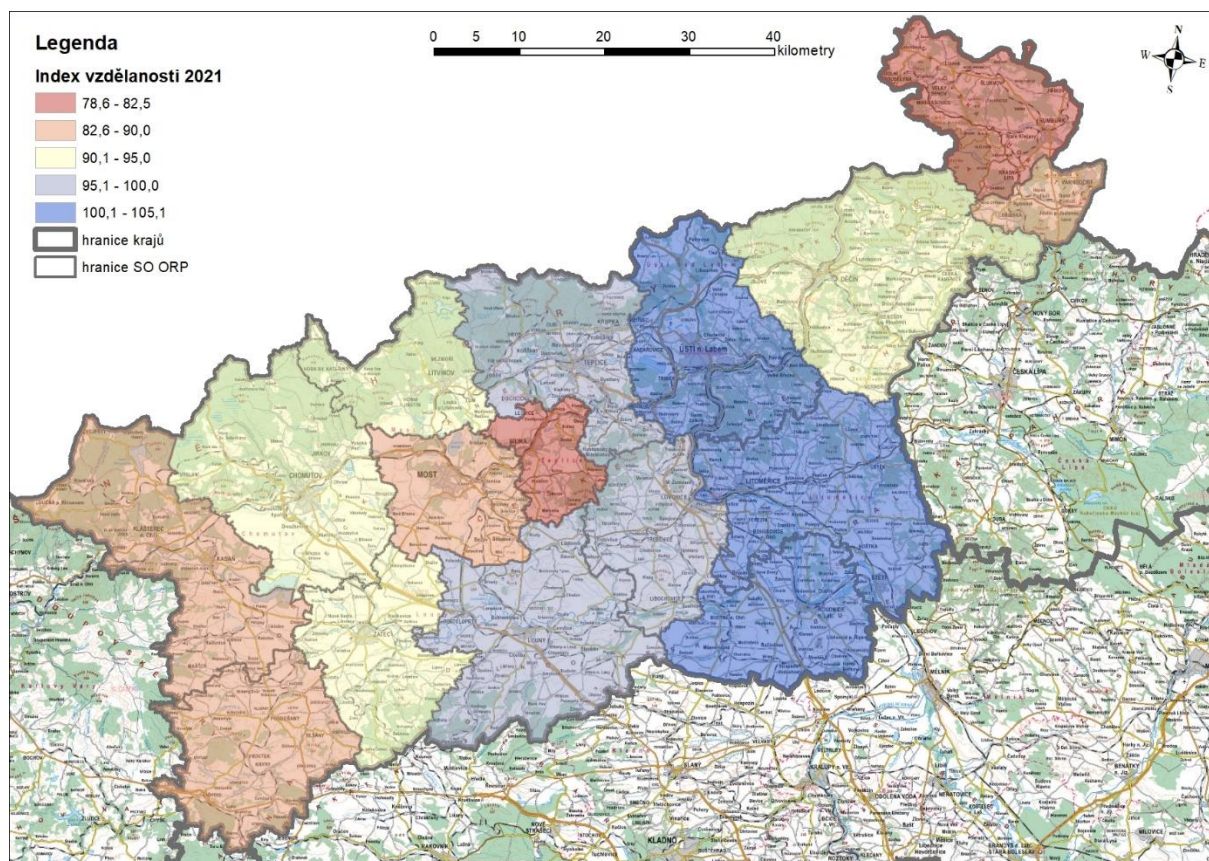
Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Nejnižší podíl (kolem 3,5 %) velmi starých obyvatel (80 a více let), a tedy **potenciálně nejmenší nároky na sociální služby pro cílovou skupinu seniorů** mají obecně správní obvody **v západní části kraje**, což zahrnuje jak víceméně „těžební“ oblasti procházející hospodářskou transformací (SO ORP Kadaň, Chomutov, Most, Bílina), tak více venkovská území, příp. vnitřní periferie okresu Louny (SO ORP Louny, Žatec, Podbořany). Naopak **východní části kraje mají podíl nejstarších obyvatel obecně vyšší**; nejvíce to platí pro SO ORP Lovosice, Ústí nad Labem a také pro západněji položený SO ORP Litvínov (ve všech je podíl obyvatel ve věku 80+ let přes 4 % celkového počtu obyvatel). Je nutno doplnit, že rozdíly mezi jednotlivými částmi kraje jsou u této charakteristiky obecně poměrně malé.

Následující kartogram přibližuje vzdělanostní úroveň obyvatelstva podle SO ORP. Dle očekávání má **nejvyšší vzdělanostní úroveň** obyvatelstvo ve správních obvodech **Ústí nad Labem** (krajské město s koncentrací progresivnějších výrobních oborů, výzkumných aktivit atd.), Litoměřice a Roudnice nad Labem (oblasti silně vázané na Středočeský kraj a Prahu ekonomicky i vyjížděnou do zaměstnání a škol). Nejnižší vzdělanostní úroveň vykazují správní obvody, které mají buď malé správní centrum (nižší koncentrace progresivnějších ekonomických oborů), nebo se nacházejí v periferní poloze (horší dostupnost pracovních míst v oborech s vyšší přidanou hodnotou), případně obojí najednou. Jedná se o správní

obvody ORP Rumburk, Varnsdorf, Bílina, Kadaň a Podbořany a vlivem specifické skladby ekonomicky aktivních obyvatel (tradičně hodně pracovních sil a míst s nižší kvalifikací v oborech vázaných za těžbu hnědého uhlí) také Most. Do vývoje vzdělanostní úrovně obyvatelstva bezpochyby promluví jednak obecně se zvyšující podíl lidí s vysokoškolským vzděláním (aktuálně tvoří čerství absolventi VŠ v Česku cca třetinu dané věkové kohorty), a jednak některé předpokládané trendy na trhu práce (očekávaný růst významu práce na dálku vedoucí ke snížení nutnosti každodenní vyjíždky do zaměstnání).

Obrázek 13: Index vzdělanosti ve SO ORP (2021)

Pozn.: Index vzdělanosti je součtem procentuálního podílu obyvatel s ukončeným SŠ vzděláním a trojnásobku procentuálního podílu obyvatel s VŠ vzděláním (oba podíly mají jako základ obyvatelstvo ve věku 15 a více let)

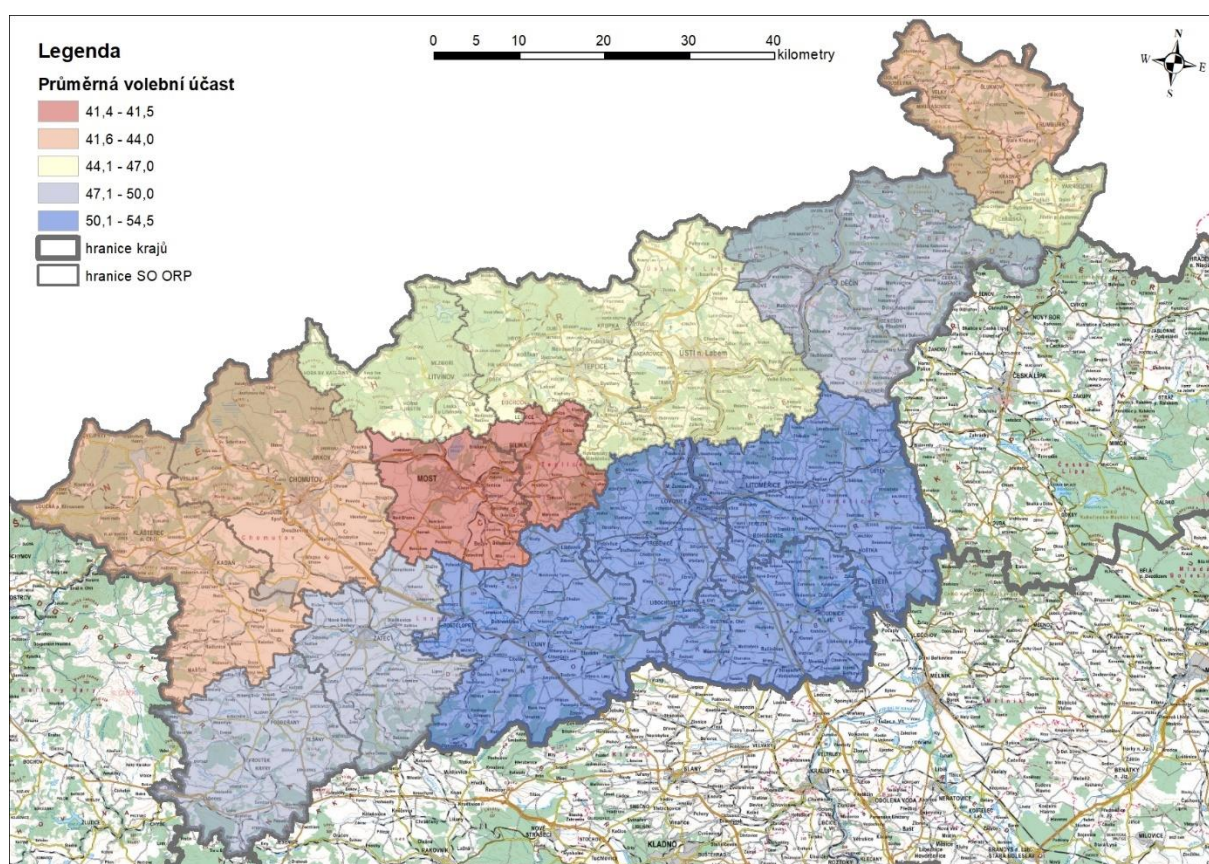
Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

1.4 SOCIÁLNÍ KAPITÁL

Sociální situace je hodnocena jednak mírou občanské iniciativy a participace, a jednak výskytem jevů indikujících sociálně nežádoucí jevy a problémy.

Občanskou angažovanost a participaci poměrně zřetelně vyjadřuje průměrná účast voličů ve volbách. Ta je **nejvyšší ve správních obvodech ORP sousedících se Středočeským krajem** (Litoměřice, Roudnice nad Labem, Lovosice, Louny, o něco méně pak Žatec, Podbořany a také Děčín). I v těchto regionech se však pohybuje jen kolem 50 %, což zhruba odpovídá celostátnímu průměru. **Velmi nízkou průměrnou účast ve volbách** (jen lehce přes 40 %) mají voliči ve správních obvodech ORP **Bílina a Most**, následované SO ORP Chomutov, Kadaň a Rumburk.

Obrázek 14: Průměrná volební účast ve SO ORP (% , 2019–23)

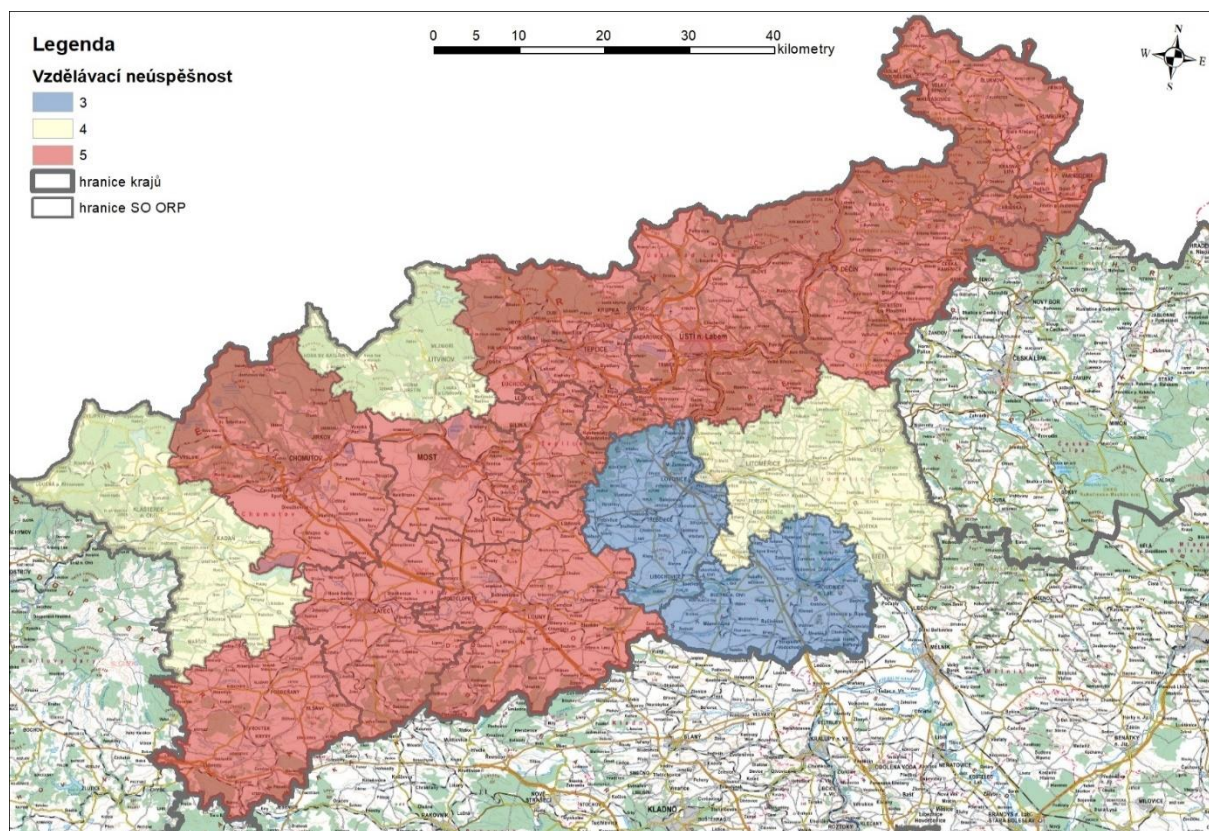
Pozn.: hodnocen je průměr procentuální volební účasti voličů v posledních volbách do Evropského parlamentu, PSP ČR, krajských zastupitelstev a obecních zastupitelstev a v prezidentských volbách

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Jedním z indikátorů sociálních problémů území je vzdělávací neúspěšnost žáků na základních školách (absence, opakování ročníků, neprospěvání a nedokončování ZŠ). Podle dat České školní inspekce, agregovaných autory projektu www.mapavzdelavani.cz, dosahuje **míra vzdělávací neúspěšnosti nejhoršího 5. stupně z 5 možných ve většině správních obvodů ORP v Ústeckém kraji**. Pouhé 3 správní obvody (Kadaň, Litvínov, Litoměřice) dosahují stupně 4 a pouhé 2 správní obvody (Roudnice nad Labem a Lovosice) průměrného stupně 3. Velmi podobné údaje nabízí také výsledky testování žáků základních škol. I zde je patrný prostorový vzorec, podle něhož je výskyt sociálně nežádoucích jevů nejnižší a sociální kapitál území naopak nejvyšší v oblastech, které jsou funkčně okrajovými součástmi pražské metropolitní oblasti. Je třeba zdůraznit, že daný ukazatel dává velmi generalizovaný přehled a že uvnitř

jednotlivých SO ORP, často i uvnitř měst je vzdělávací neúspěšnost podle jednotlivých škol velmi rozdílná.

Obrázek 15: Vzdělávací neúspěšnost na základních školách podle SO ORP (2023)

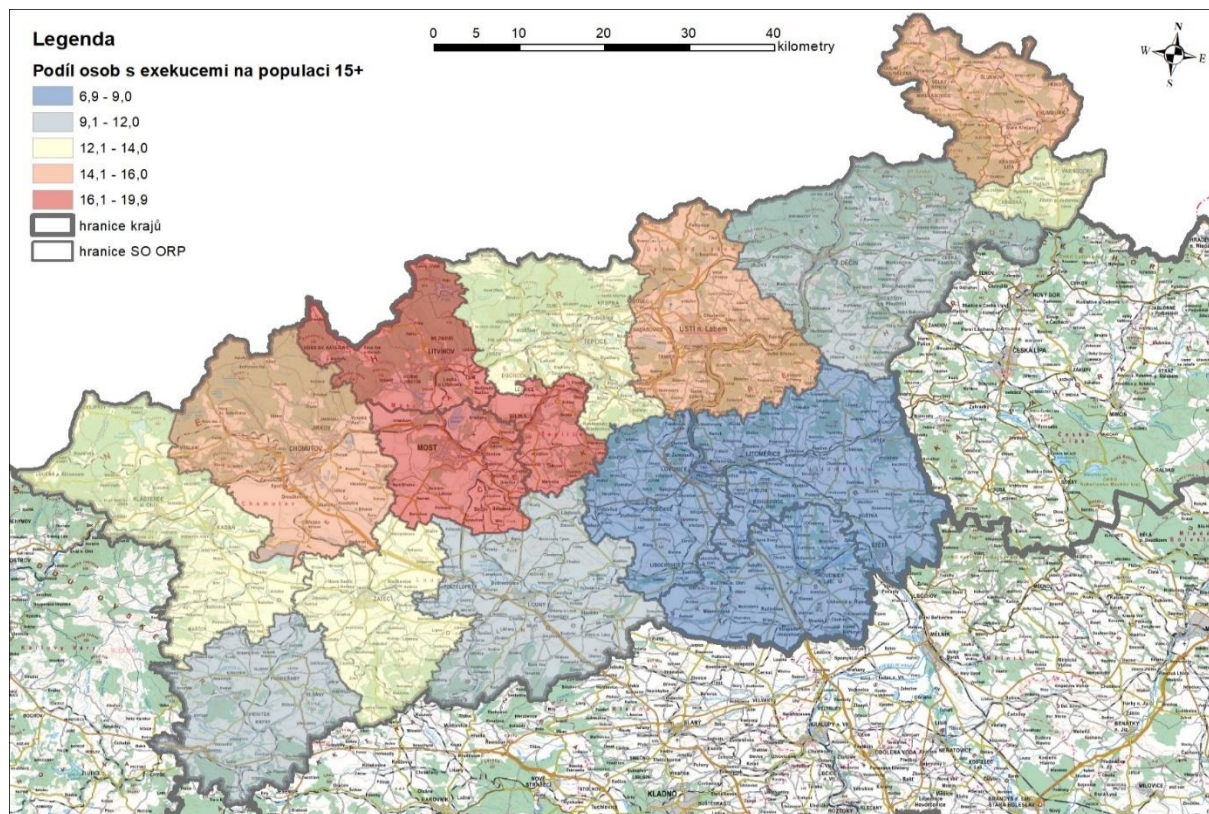
Pozn.: index je agregací 4 ukazatelů (absence ve výuce, opakování ročníků, neprospívání a nedokončování ZŠ)

Zdroj: vlastní zpracování podle www.mapavzdelavani.cz, vycházející z dat České školní inspekce

Dalším ukazatelem sociálního kapitálu území je **podíl osob s exekucemi**. Ten má v rámci Ústeckého kraje velmi rozdílnou úroveň. Opět **nejnižší je ve SO ORP Litoměřice, Lovosice a Roudnice nad Labem** (a i v tomto případě podíl kolem 7–9 % zhruba odpovídá průměru za celé Česko). **Nejvyšší podíl obyvatel v exekuci mají SO ORP Most, Litvínov, Chomutov, Bílina, Ústí nad Labem a Rumburk**, kde se exekuce týká zhruba každého šestého, na Bílinsku dokonce každého pátého obyvatele staršího 15 let. Velmi podobný prostorový vzorec nabízí také ukazatel podílu osob v oddlužení, tedy těch, kteří své finanční závazky již aktivně řeší podle dohodnutého nebo soudem nařízeného splátkového kalendáře. **Je pravděpodobné, že na území Ústeckého kraje žije hodně osob nacházejících se z hlediska ohrožení exekucí v „šedé zóně“** (chudoba, zatížení dluhy...). Přestože se tyto lidé nedostanou do exekuce, jsou součástí neoficiálních kriminálních praktik lichvářů apod.

Podíl osob v exekuci je obecně nejnižší a také regionálně nejméně rozrůzněný u nejmladších, a naopak nejstarších věkových kategorií. Ve věkové kategorii 15–29 let je v exekuci „jen“ 12 % obyvatel Ústeckého kraje a tato hodnota v rámci kraje osciluje mezi 10 a 16 %. Spíše vyšší je v pánevních obvodech (Litvínov, Most a zejména Bílina se 16 %) a v obvodech periferních (Žatec, Podbořany, Rumburk, Varnsdorf), nejnižší naopak ve vnitrozemských nížinatých obvodech (Roudnice nad Labem, Lovosice a Litoměřice s 10 %). Do exekuce se tedy mladí lidé dostávají spíše v „problémových“ regionech. Ve věkové kategorii 65+ let je v Ústeckém kraji v exekuci 10 % obyvatel. Tato hodnota je ve všech správních obvodech téměř stejná (9–12 %) a nelze vysledovat prostorové souvislosti míry výskytu tohoto jevu; hodnoty se v jednotlivých správních obvodech pohybují spíše v rámci „statistické chyby“.

Obrázek 16: Podíl osob s exekucemi na celkovém počtu obyvatel starších 15 let (2024)

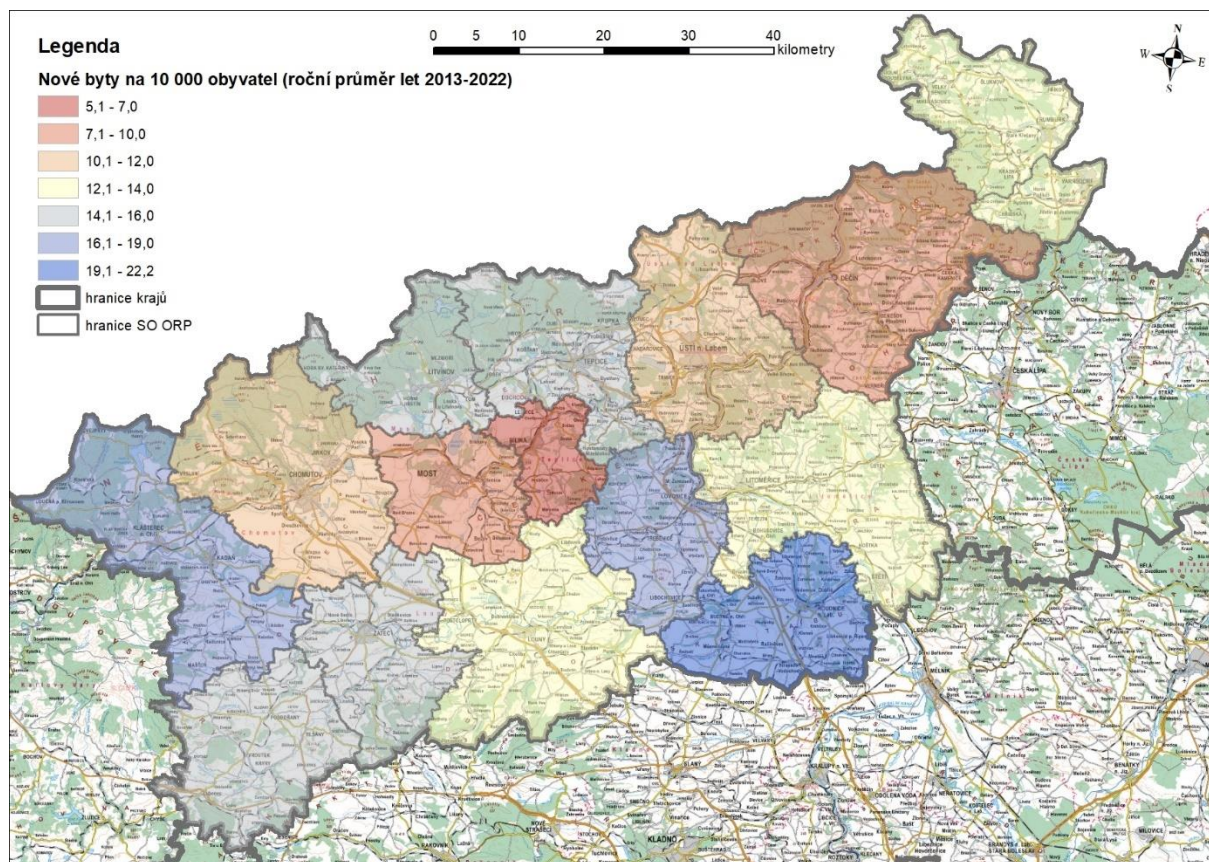
Zdroj: vlastní zpracování podle www.mapaexekuci.cz

1.5 BYDLENÍ

Pro Ústecký kraj je obecně charakteristická **nízká intenzita bytové výstavby** (týká se nových bytů v rodinných i bytových domech, ale i intenzity rekonstrukcí a přestaveb bytů). Projevuje se tu jak aktuální sociálně-ekonomická situace kraje jako celku (nižší kupní síla, odliv obyvatel stěhováním atd.), tak historicky značný rozvoj bytové výstavby v socialistickém období způsobující aktuální bytovou předimenzovanost řady „smršfujících se“ zvláště velkých měst a zvláště v pánevních oblastech Ústeckého kraje.

Počet nově postavených bytů v přepočtu na počet obyvatel je v kartogramu konstruován jako průměr za roky 2013 až 2022, abychom očistili prvek náhody v podobě např. jednoho většího developerského projektu v určitém roce zvláště v populačně menších SO ORP. **Relativně největší počet bytů vzniká mimo jádrové pánevní území kraje v SO ORP Roudnice nad Labem, Lovosice, Podbořany, Žatec či Kadaň.** Naopak **nejnižší intenzitu nové bytové výstavby vykazují správní obvody velkých jádrových měst (Děčín, Ústí nad Labem, Most, Chomutov), případně měst pánevních (Bílina).** Města v těchto územích disponují značným bytovým fondem dimenzovaným v socialistickém období na masivní rozvoj průmyslu, energetiky a těžby hnědého uhlí. Tato skutečnost též podporuje předpoklad o vysoké zapojení soukromých majitelů bytů do projektů typu „housing first“. Bytový fond (a také veškerá infrastruktura) je během probíhající deindustrializace spojené s úbytkem obyvatelstva a hospodářských aktivit naddimenzovaný a dochází k fenoménu tzv. smršfujících se měst, v nichž je extrémně nízká poptávka po nových bytech.

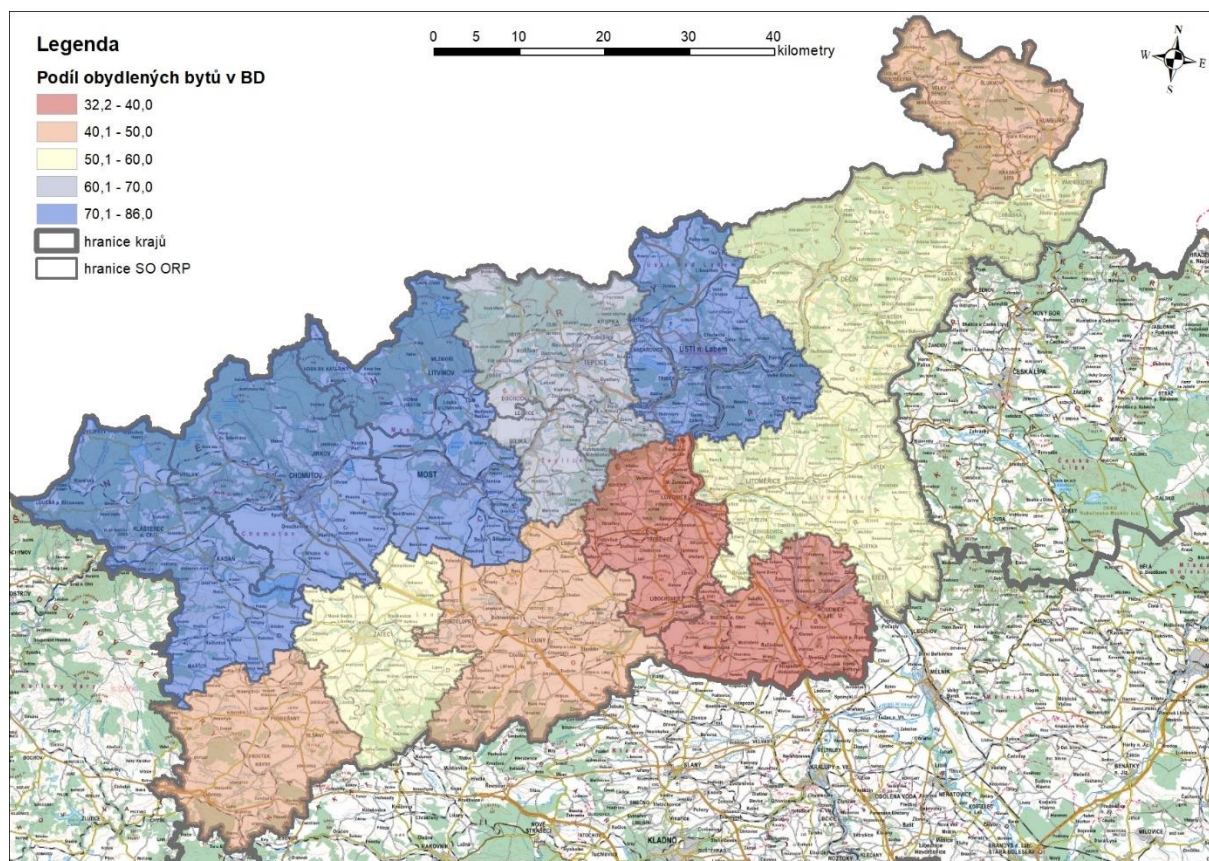
Obrázek 17: Počet nově postavených bytů v přepočtu na 10 tis. obyvatel (průměr let 2013–2022)

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Pro „pánevni“ **správní obvody a správní obvody velkých měst** (které jsou v úhrnu nejvíce urbanizovaným územím kraje) je typický **vysoký podíl bytů v bytových domech, zejména na socialistických sídlištích**. Týká se to správních obvodů ORP Ústí nad Labem, Most, Litvínov, Chomutov, Kadaň, částečně také Teplice a Bílina. Naopak **nejméně bytů v bytových domech** mají dle očekávání **periferní, venkovské oblasti s menšími městy a nižší hustotou zalidnění**, tj. správní obvody ORP Rumburk, Roudnice nad Labem, Lovosice, Louny a Podbořany, částečně také Žatec, Litoměřice, Děčín (s jediným velkým městem a rozsáhlým venkovským územím) a Varnsdorf.

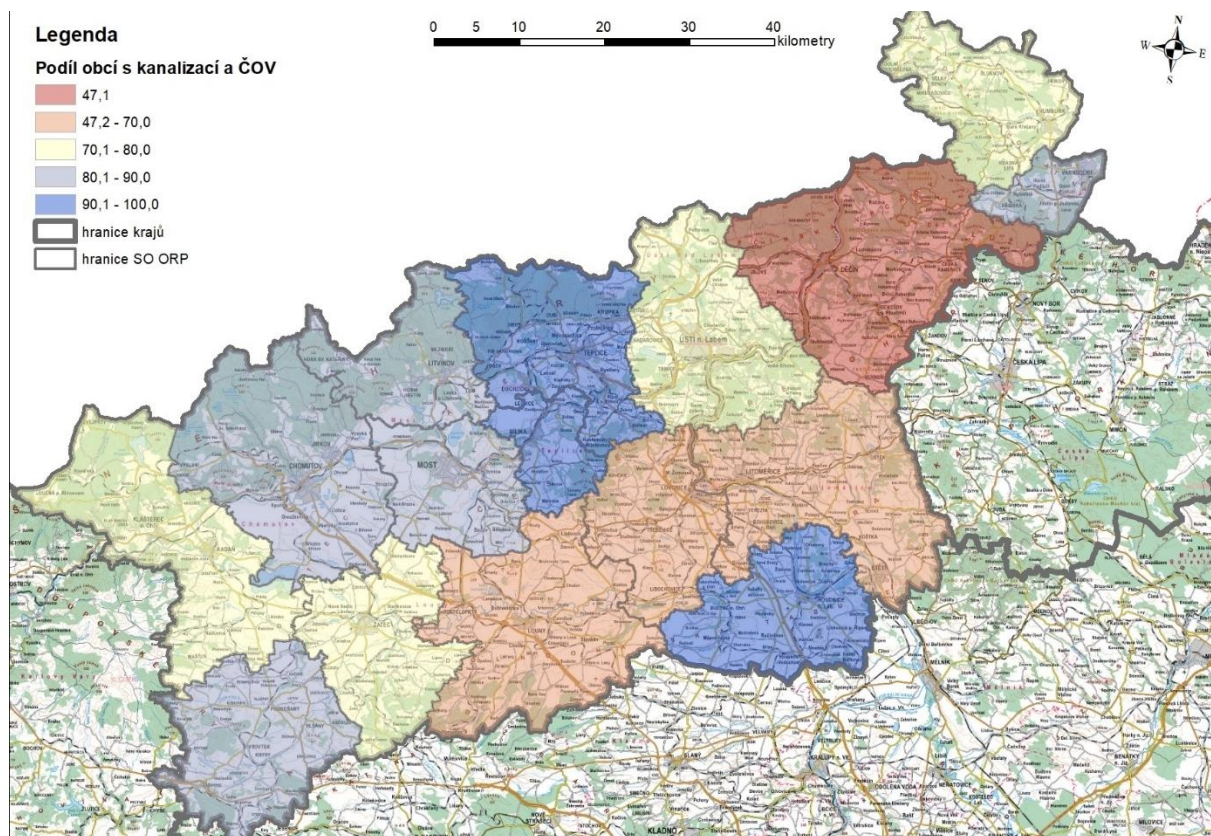
Obrázek 18: Podíl obydljených bytů v bytových domech na celkovém počtu bytů (2021)

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

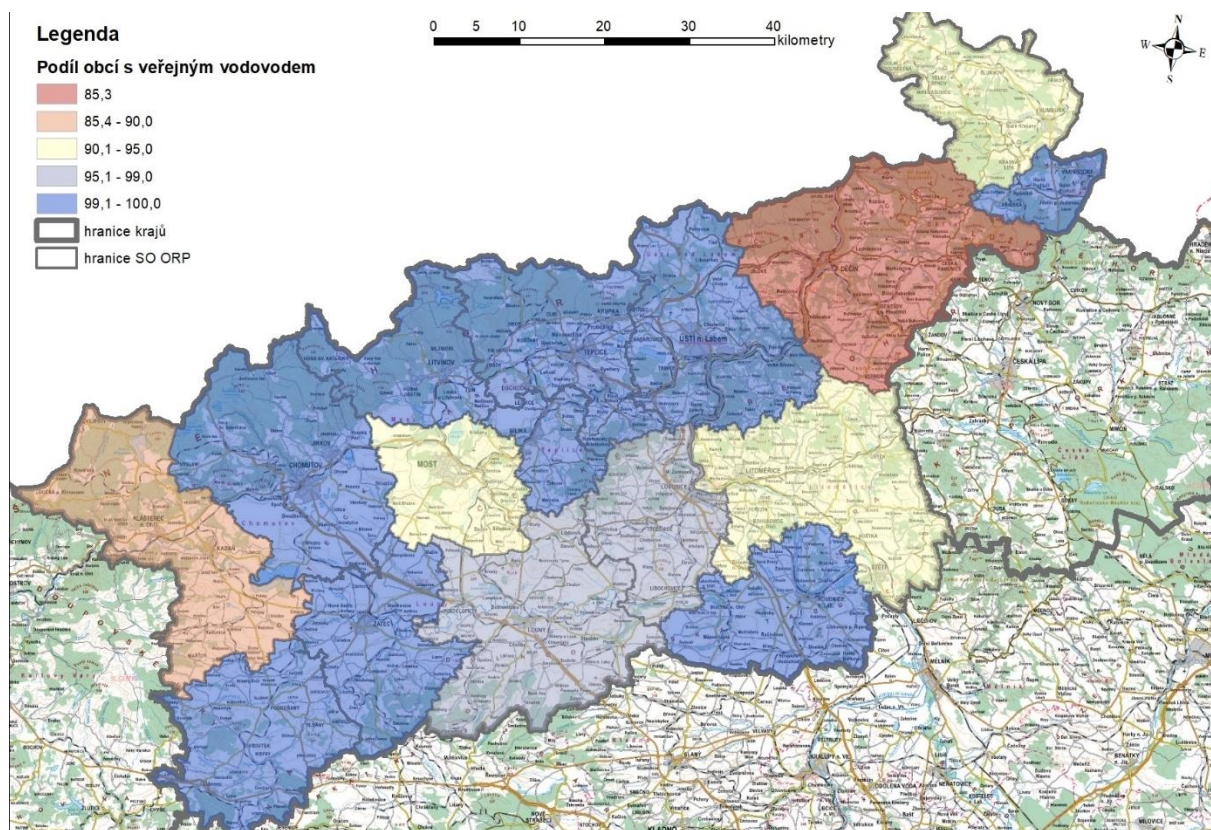
Vybavenost obcí technickou infrastrukturou (kanalizace, ČOV, veřejný vodovod) je výrazně ovlivněna intenzitou a charakterem rozvoje jednotlivých částí kraje zvláště ve druhé polovině 20. století. Nejvíce vybavené byla v tomto období území a velká města v pánevni (uhelné) části kraje, tedy ve správních obvodech ORP Teplice, Bílina, Most (zde však nikoli v případě vybavenosti veřejným vodovodem), Litvínov a Chomutov. Dobrou vybavenost technickou infrastrukturou má také SO ORP Roudnice nad Labem, nacházející se v širším zázemí Prahy a těžící také z dobré sociálně-ekonomické situace (vyvolávající potřebu modernizace obcí) v posledních dekádách, a částečně i SO ORP Varnsdorf. Nejméně vybavené technickou infrastrukturou jsou správní obvody ORP Děčín (vč. Děčína samotného, který je sice velkým městem, ale mimo jádrovou a pánevni část kraje), Litoměřice, Lovosice a Louny (více zemědělská, rurální část kraje).

Obrázek 19: Podíl obcí s napojením na kanalizaci a ČOV na celkovém počtu obcí (2021)

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Obrázek 20: Podíl obcí s napojením na veřejný vodovod na celkovém počtu obcí (2021)

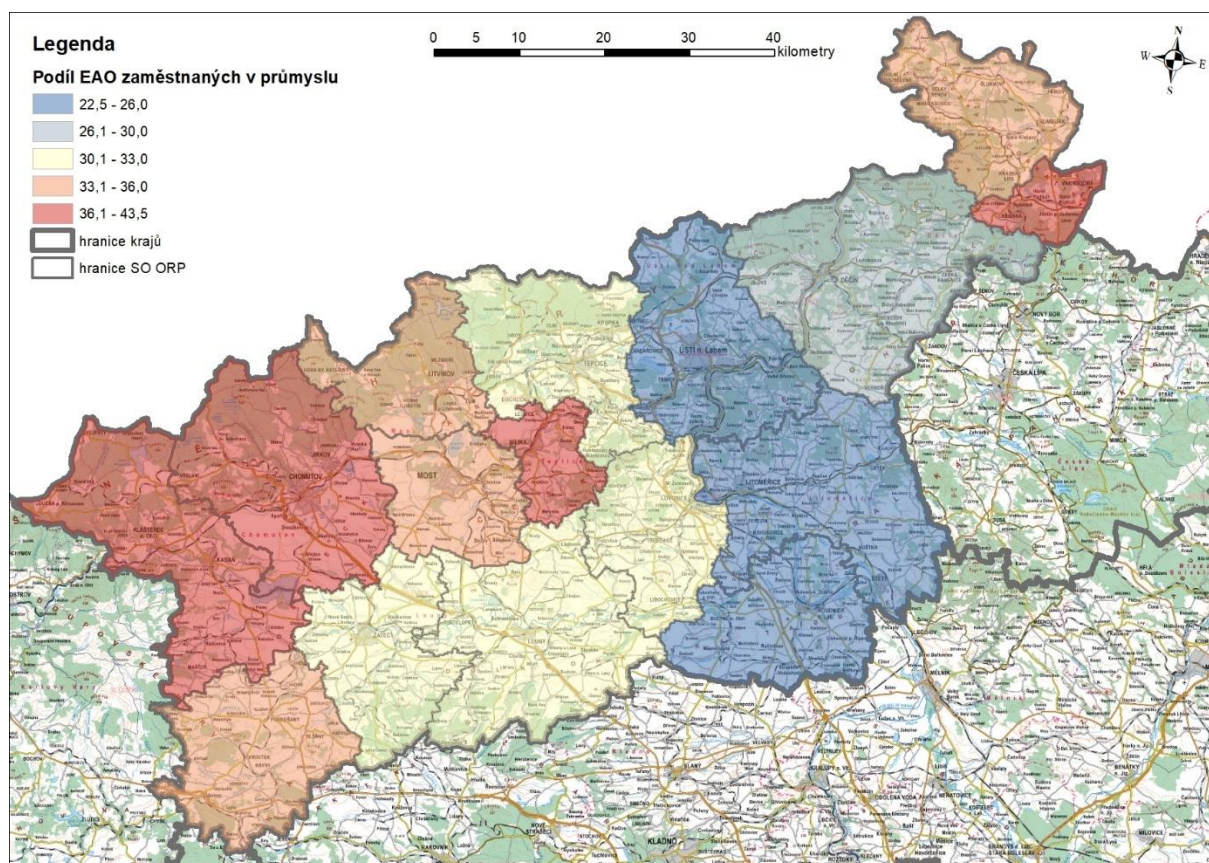

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

1.6 EKONOMIKA A TRH PRÁCE

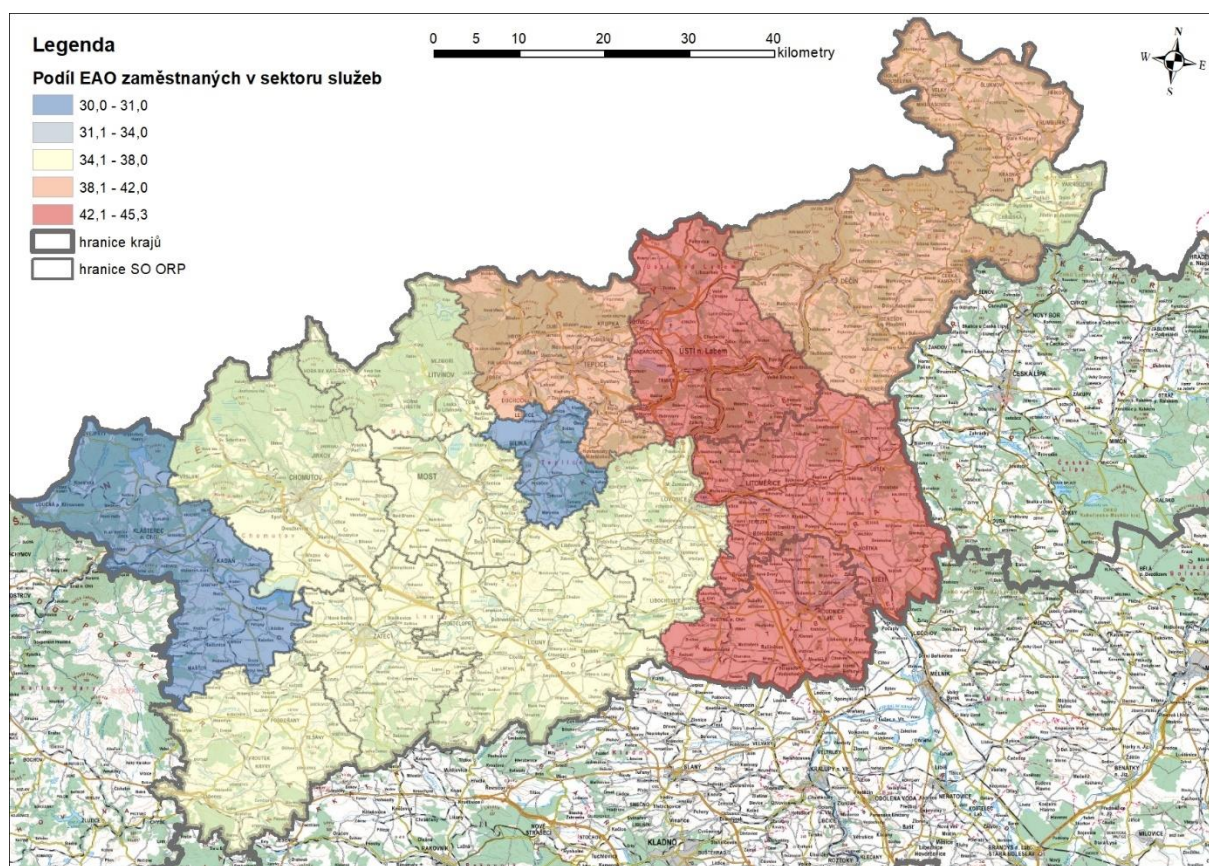
V ekonomice Ústeckého kraje hraje již od 19. století **tradičně významnou roli průmysl**. Ten teprve v posledních dekádách **nastupující deindustrializace a dekarbonizace** začíná ustupovat jiným, zvláště nevýrobním odvětvím (služby). Relativně nejméně ekonomicky aktivních osob zaměstnaných v průmyslu a naopak nejvíce zaměstnaných ve službách tak mají správní obvody, kde obyvatelé pracují z velké části ve službách: SO ORP Ústí nad Labem s krajským městem vybaveným řadou služeb a SO ORP Litoměřice a Roudnice nad Labem, kde hraje značnou roli také vyjízdka za prací (opět hlavně ve službách) do Prahy a Středočeského kraje. Naopak **nejvíce zaměstnaných v průmyslu** mají jak regiony s tradičně **silným zpracovatelským průmyslem (SO ORP Varnsdorf a Rumburk)**, tak **regiony masivně industrializované v období socialismu (SO ORP Bílina, Most, Litvínov, Chomutov, Kadaň)**. Ty z nich, na jejichž území neleží velká města s širokou nabídkou nadmístních služeb, mají současně nejnížší podíl ekonomicky aktivních obyvatel zaměstnaných ve službách (Kadaň, Bílina). **Transformace průmyslu a energetiky, dekarbonizace a úbytek pracovních míst představuje potenciální příležitost pro sociální služby** (uvolní se část pracovního trhu, která je teoreticky dostupná pro jiné obory, byť za předpokladu poměrně náročných rekvalifikací).

Obrázek 21: Podíl obyvatel zaměstnaných v průmyslu na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel (2021)

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

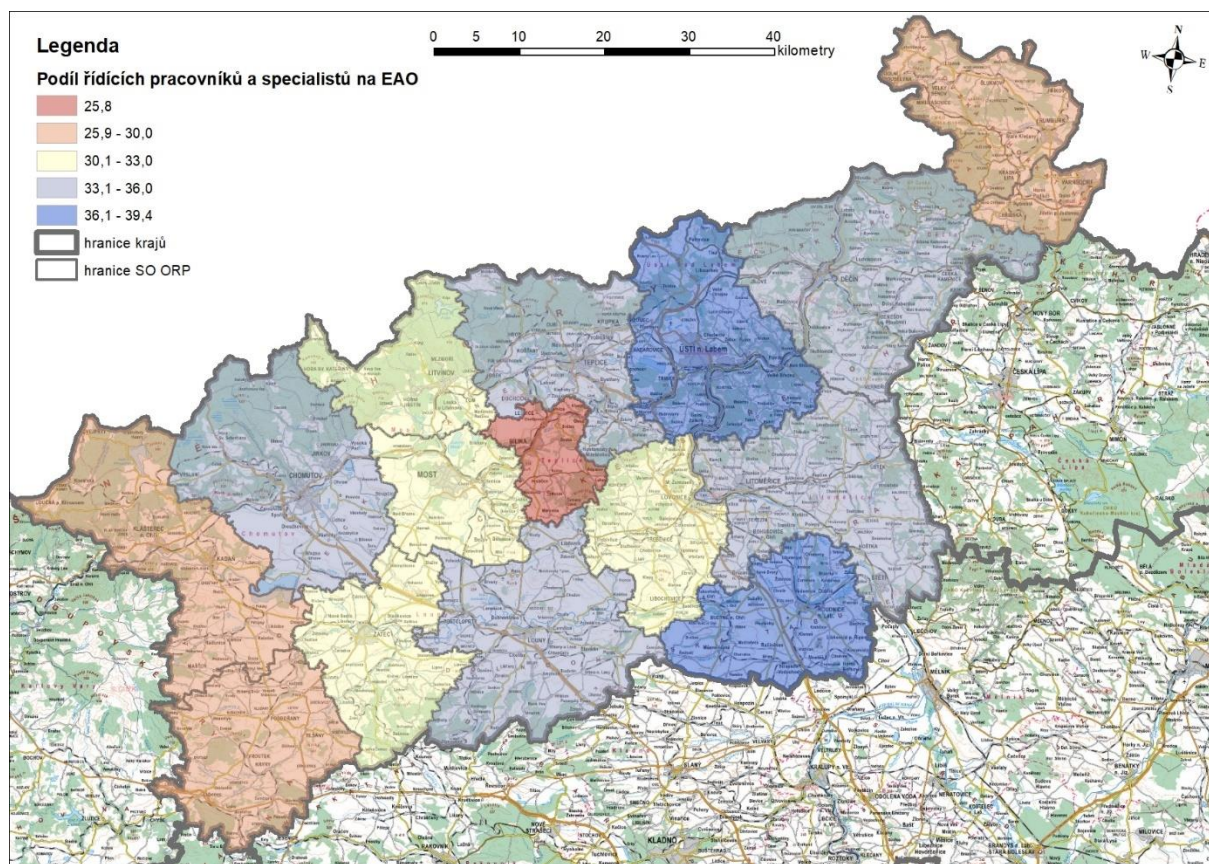
Obrázek 22: Podíl obyvatel zaměstnaných ve službách na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel (2021)

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Ekonomickou a zprostředkovaně také sociální či příjmovou strukturu území je možné porovnávat také podle **podílu specialistů a pracovníků v řídicích pozicích** (v obou případech se jedná o pozice s nejvyššími nároky na vzdělání a další kompetence). Není překvapivé, že **nejvyšší podíl** takových pracovníků na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel najdeme ve správních obvodech zahrnující **velká města, kde se nacházejí větší firmy, významnější veřejné instituce či dokonce vysoké školy atd., a v obvodech, odkud jsou taková města dobře dopravně dostupná pro vyjížďku za prací**. Platí to o SO ORP Ústí nad Labem (fenomén samotného krajského města Ústí nad Labem) a Roudnice nad Labem (dostupnost Prahy, ale opět i Ústí nad Labem). Naopak správní obvody ORP, kde se žádné velké město nenachází, mají podíl specialistů a řídicích pracovníků nízký, zvláště pokud se současně nacházejí v periferní poloze vůči velkým centrům – týká se to nejvíce SO ORP Kadaň, Podbořany, Bílina, Rumburk a Varnsdorf.

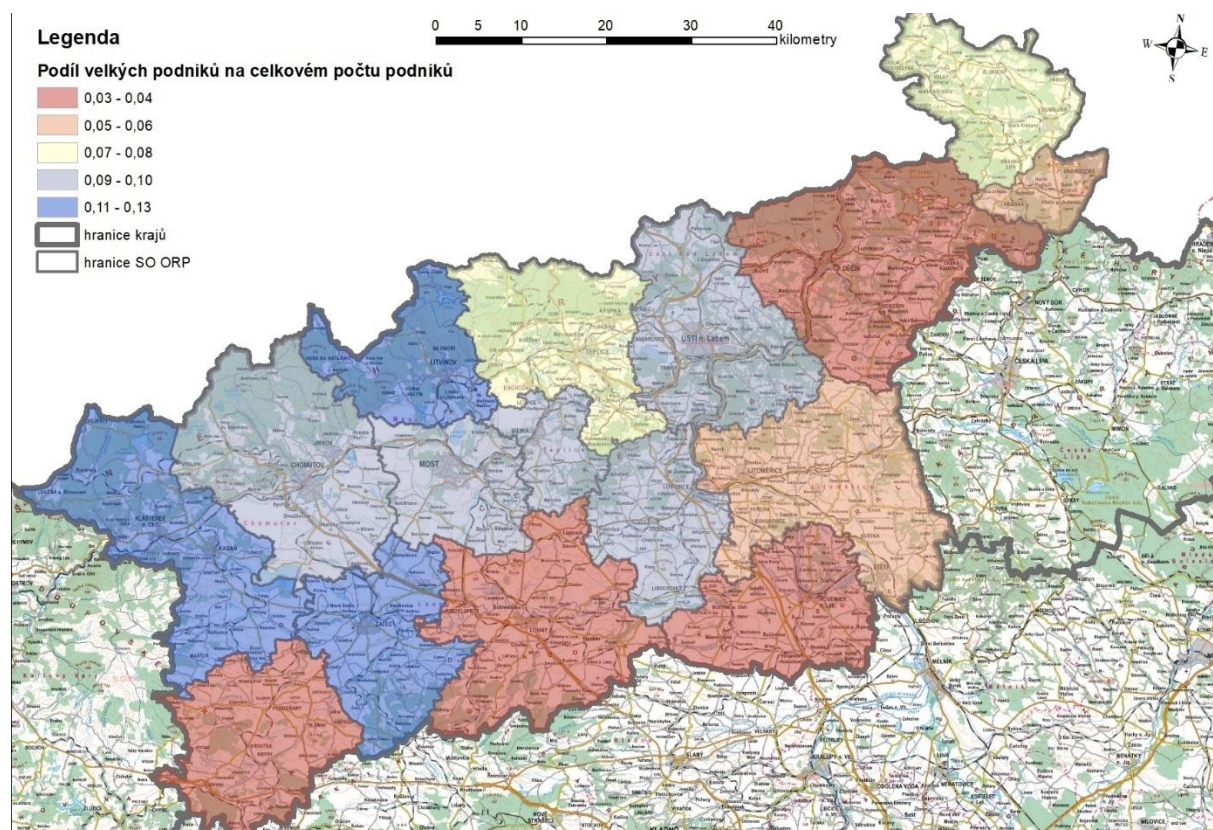
Obrázek 23: Podíl specialistů a řídicích pracovníků na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel (2021)

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

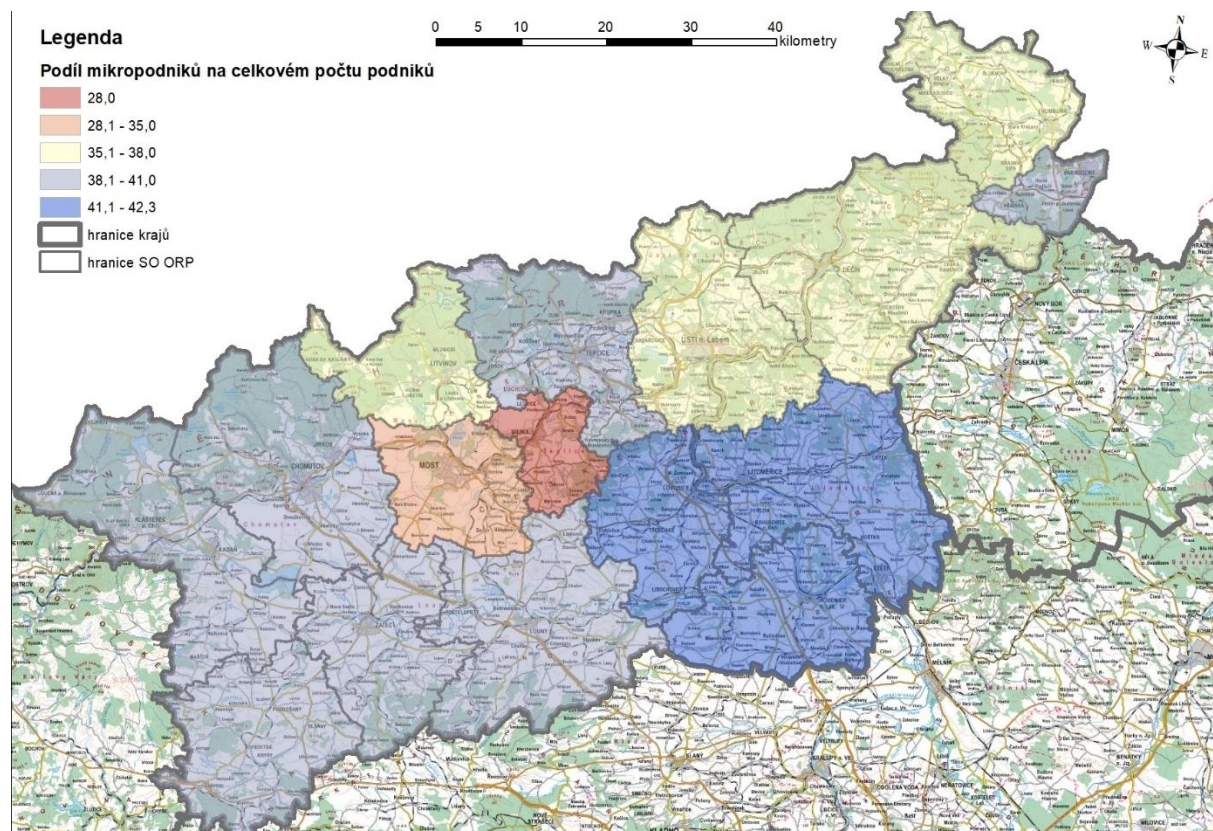
Ekonomická struktura jednotlivých částí Ústeckého kraje se výrazně liší z hlediska velikosti podniků. Na jedné straně jsou v kraji území, kde je **ekonomika založena na menším počtu velkých firem, často v oblasti průmyslu, energetiky a těžby hnědého uhlí (SO ORP Litvínov, Kadaň, Žatec a další pánevní části kraje)**. Na straně druhé má kraj také regiony se silným zastoupením malých a středních firem, zpravidla oborově rozmanitějších (především SO ORP Děčín, Roudnice nad Labem, Louny, Podbořany, částečně i Varnsdorf a Litoměřice). Naopak zejména **Roudnicko, Litoměřicko a Lovosicko mají největší podíl mikropodniků, což indukuje rozšíření drobného podnikání a živnostenské činnosti**. Nejméně mikropodniků naopak vykazují „uhelné“ SO ORP Bílina a Most.

Obrázek 24: Podíl velkých podniků (250 a více zaměstnanců) na celkovém počtu podniků (2021)

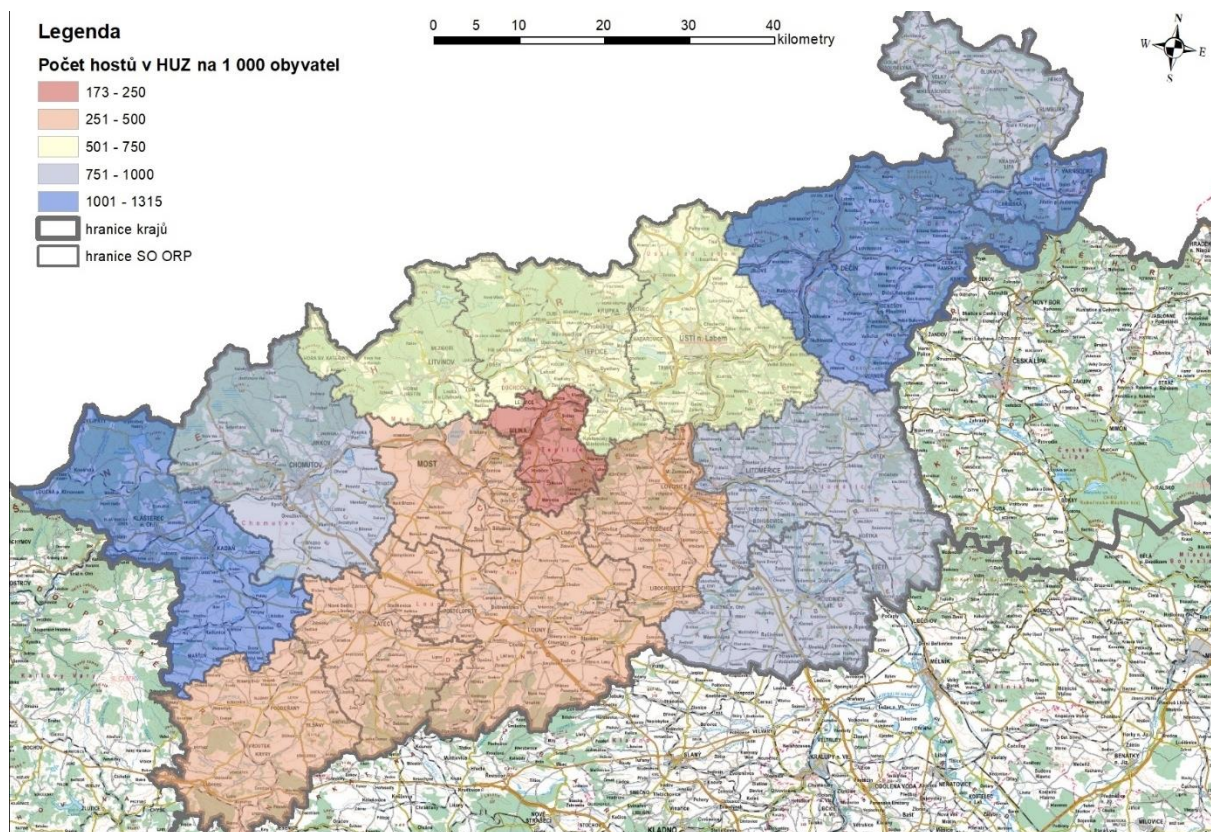
Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Obrázek 25: Podíl mikropodniků (do 5 zaměstnanců) na celkovém počtu podniků (2021)

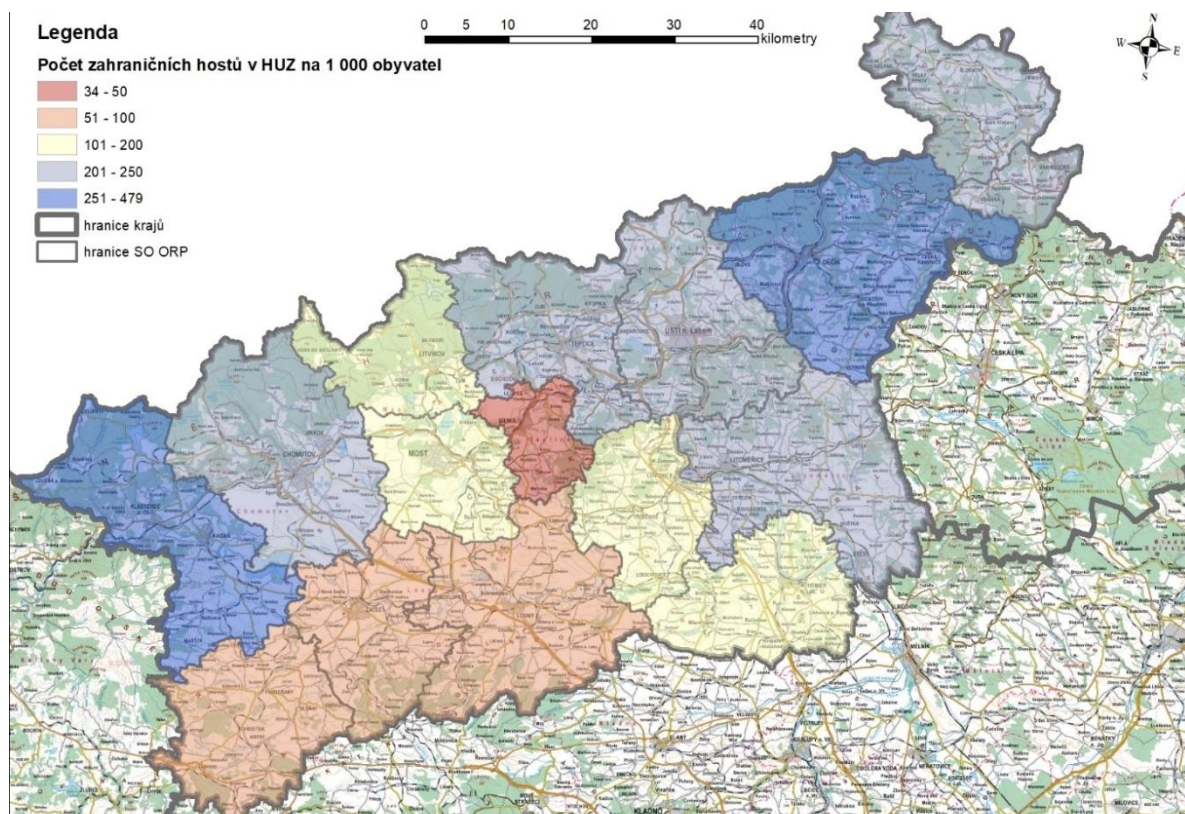
Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Obrázek 26: Počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních na 1000 obyvatel (2022)

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Obrázek 27: Počet zahraničních hostů v hromad. ubytovacích zařízeních na 1000 obyvatel (2022)

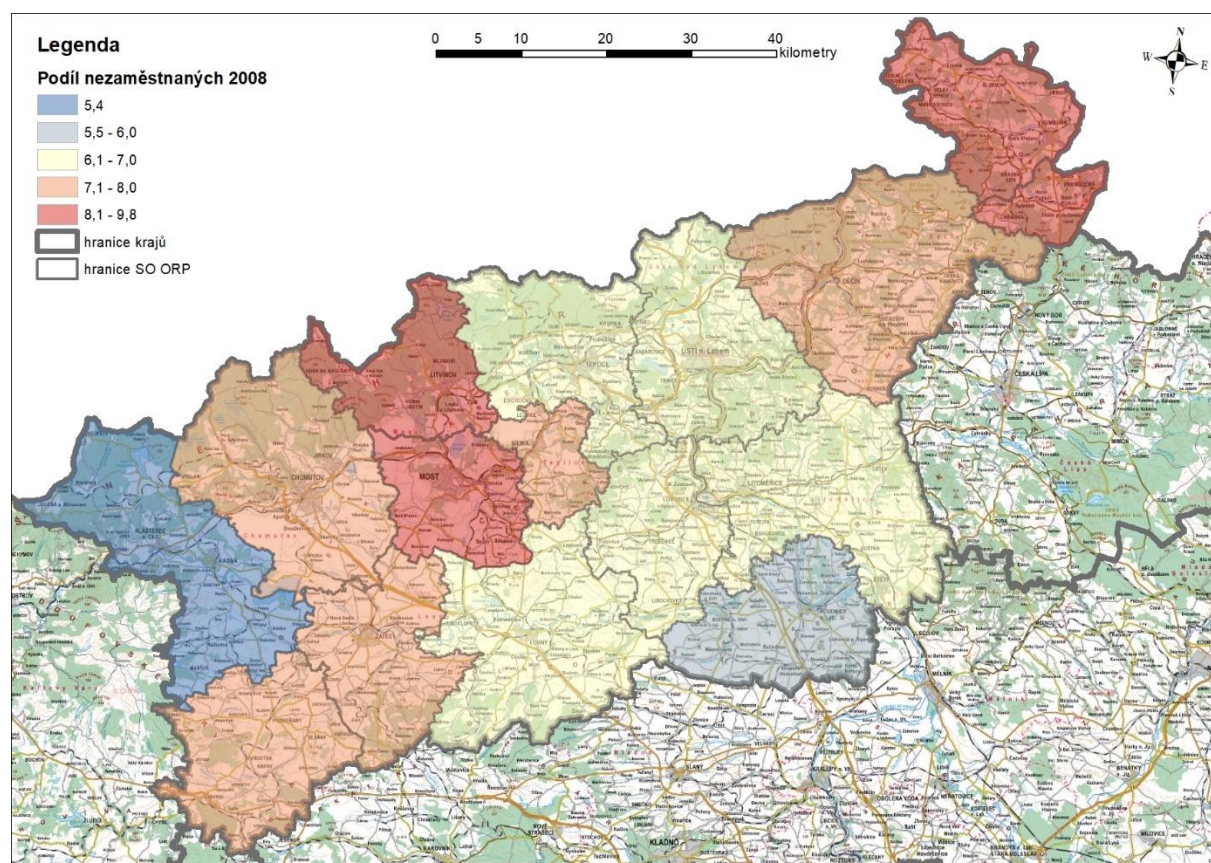

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Ústecký kraj patří ke krajům se spíše nižším objemem cestovního ruchu a návštěvnosti. Uvnitř kraje jsou však mezi jednotlivými částmi značné rozdíly. **Nejvyšší návštěvnost** hromadných ubytovacích zařízení v přepočtu na obyvatele mají **turisticky atraktivní oblasti Českého Švýcarska** (SO ORP Děčín, Varnsdorf a Rumburk) **a centrálních částí Krušných hor** (obvody Chomutov a Kadaň) a také **části Českého středohoří a Podřipska, které jsou dobře dopravně dostupné a exponované vůči Praze** (SO ORP Roudnice nad Labem a Litoměřice). Nejnižší návštěvnost naopak vykazují pánevní území (zvláště SO ORP Bílina) a také Poohří (obvody Lovosice, Louny, Žatec a Podbořany). **Existence služeb cestovního ruchu, která zahrnuje vždy také rozšíření služeb stravovacích, představuje potenciál pro dostupnější dodávku a distribuci jídel v území i v návaznosti na pečovatelskou službu.**

Jen mírně pozměněný prostorový vzorec má kraj v případě relativního počtu nocujících zahraničních návštěvníků. Nejlepší pozici si udržují SO ORP Děčín, Varnsdorf, částečně i Chomutov, Rumburk, Litoměřice a Roudnice nad Labem. Nejméně nocujících zahraničních návštěvníků naopak přijíždí do SO ORP Bílina, následovaného obvody Lovosice, Louny, Žatec a Podbořany.

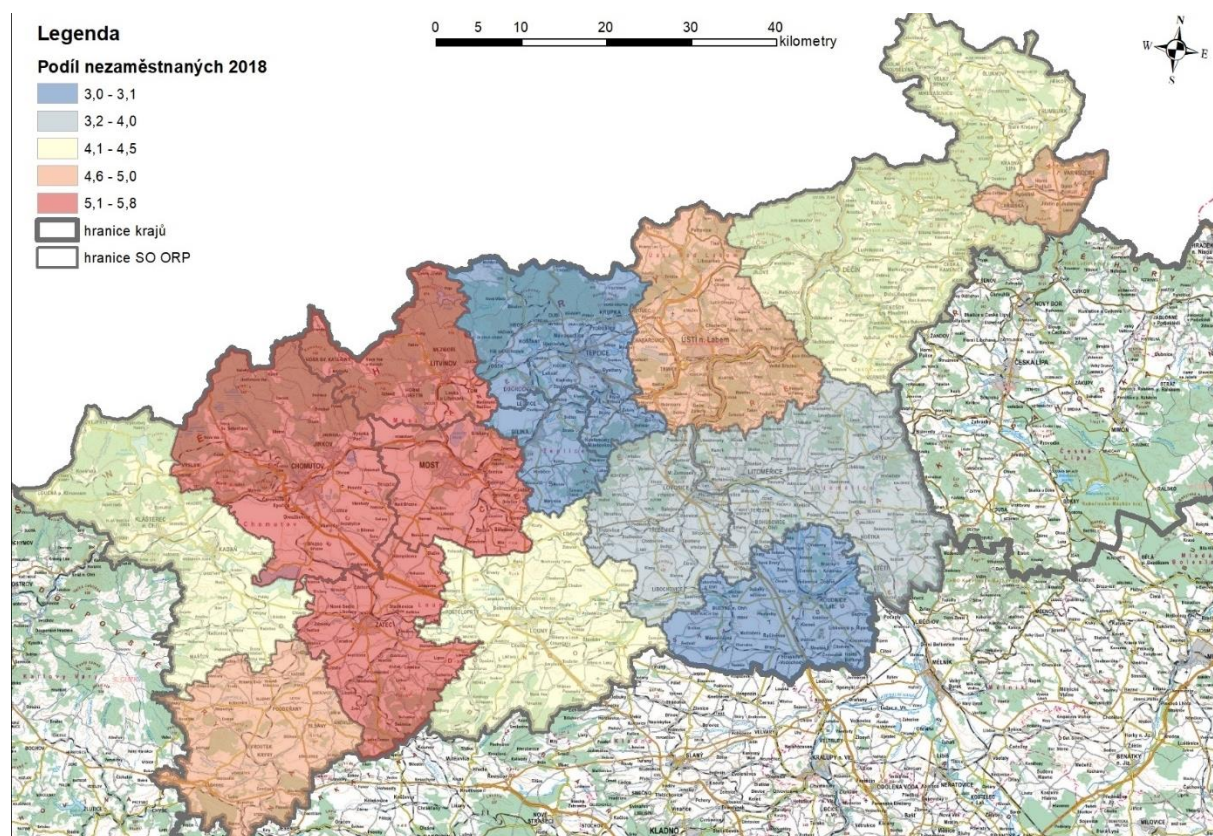
Obrázek 28: Podíl nezaměstnaných na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel (2008)

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

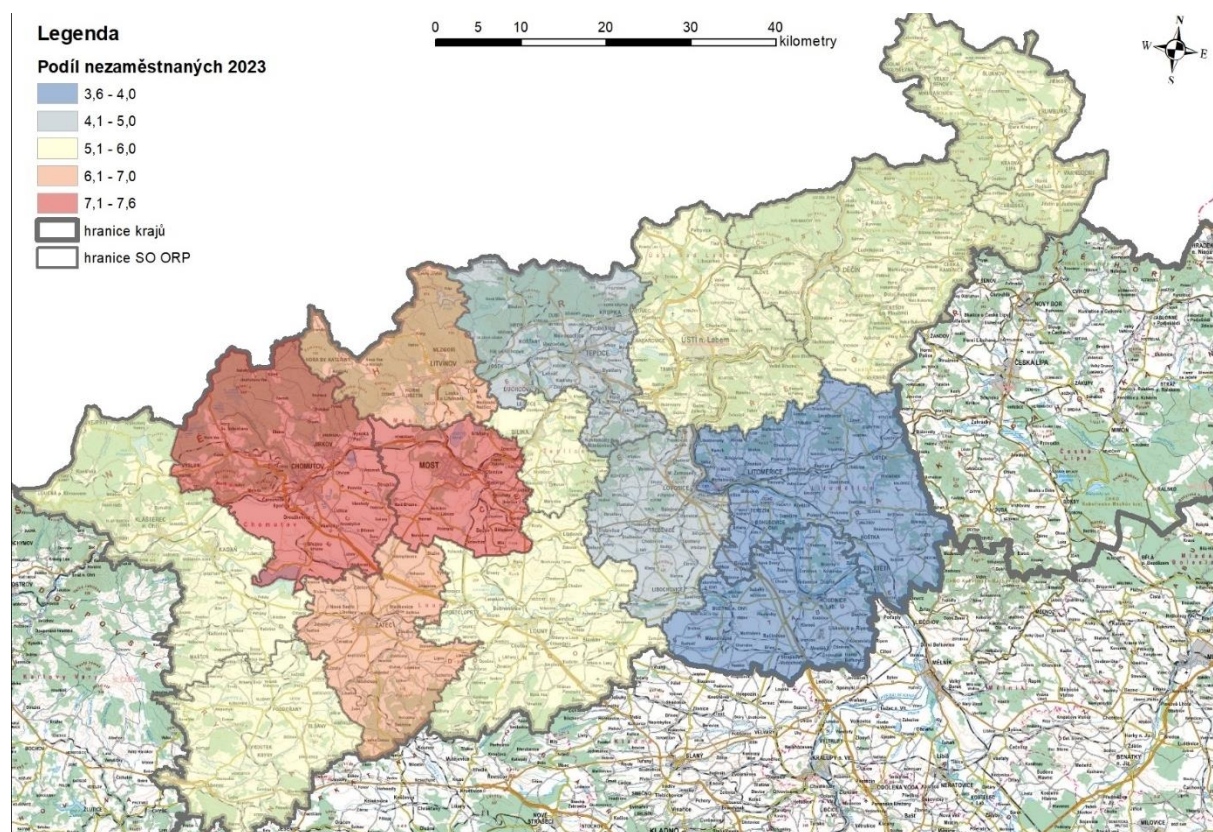
Ekonomickou situaci a zprostředkovaně také situaci sociální dobře popisuje **podíl nezaměstnaných** na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel. Ten je **v Ústeckém kraji dlouhodobě nejvyšší mezi všemi kraji v Česku**. **Nejméně se problém nezaměstnanosti týká správních obvodů s dobrou dopravní dostupností Prahy a Středočeského kraje** (zvláště SO ORP Roudnice nad Labem, ale také Litoměřice, Lovosice a Louny) a v čase se **postupně zlepšuje také situace regionu kolem krajského města** (SO ORP Ústí nad Labem a Teplice). Z dříve velmi nepříznivé pozice se částečně daří vymanit správním obvodům **ve Šluknovském výběžku a Lužických horách** (SO ORP Rumburk a Varnsdorf). **Dlouhodobě největší problémy s nezaměstnaností mají „uhelné“ SO ORP Most, Litvínov, Chomutov a také Žatec.**

Obrázek 29: Podíl nezaměstnaných na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel (2018)

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Obrázek 30: Podíl nezaměstnaných na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel (2023)

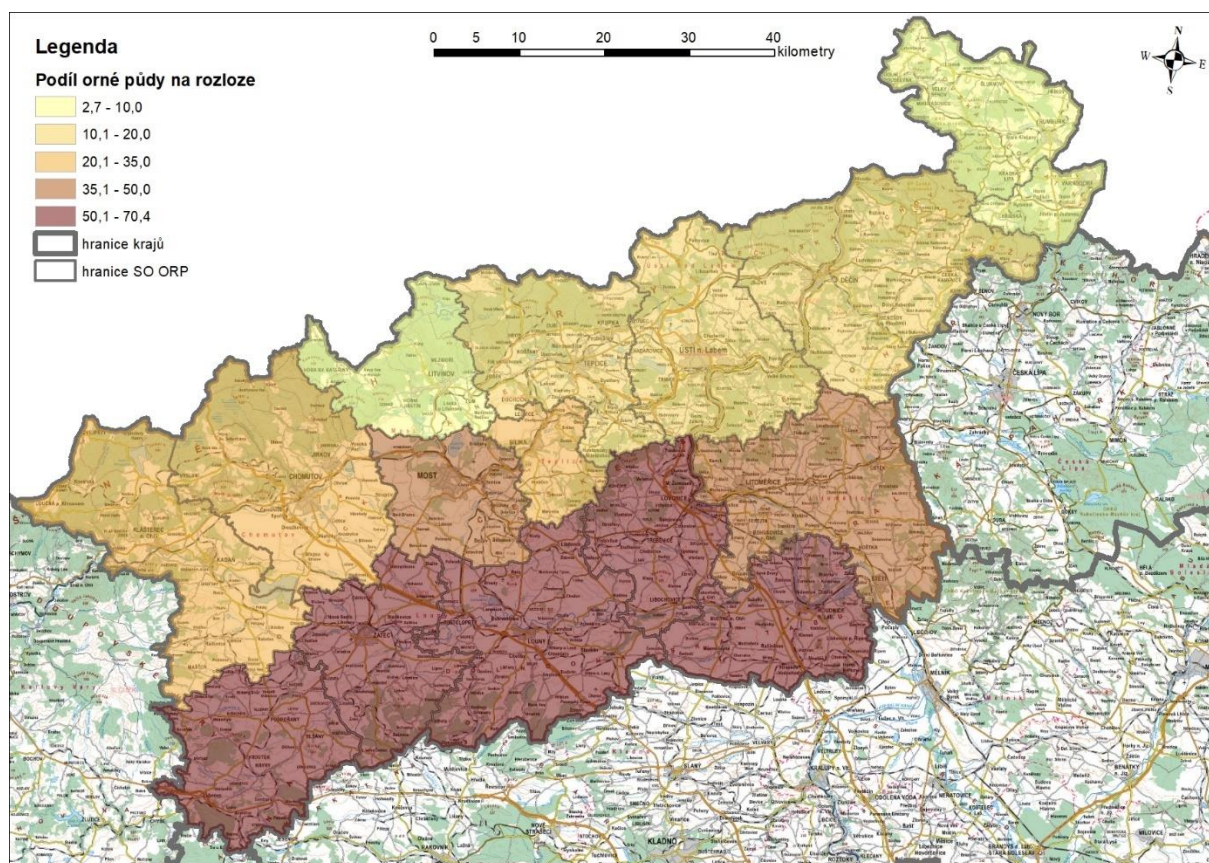
Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

1.7 KRAJINA A ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Kvalita životního prostředí a charakter krajiny a „fyzického prostředí“ se obtížně posuzuje pomocí kvantitativních dat. Přesto je možné sestavit určitý základní obraz podle dat o využití ploch. **Vysoký podíl ploch využívaných pro zemědělství (zvláště pak orné půdy) a stejně tak ploch zastavěných naznačuje nižší podíl lesů a nižší ekologickou stabilitu.** Naopak vysoký podíl lesů, případně travních porostů naznačuje kvalitní prostředí a ekologicky stabilní krajinu.

Nejvyšší podíl orné půdy mají v souladu s obecnou představou rovinaté části kraje – střední a dolní Poohří a střední Polabí (pás SO ORP podél hranice se Středočeským krajem: Podbořany, Žatec, Louny, Lovosice a Roudnice nad Labem, částečně také Litoměřice a Most). Naopak území zahrnující také hornaté části Krušných či Lužických hor (nejvíce SO ORP Litvínov, Varnsdorf a Rumburk, ale také správní obvody všech 5 statutárních měst a Kadaně zahrnující vždy pánev i horské území) mají nižší podíl orné půdy a tím i slabší pozici intenzivního zemědělství.

Obrázek 31: Podíl orné půdy na celkové rozloze (2023)

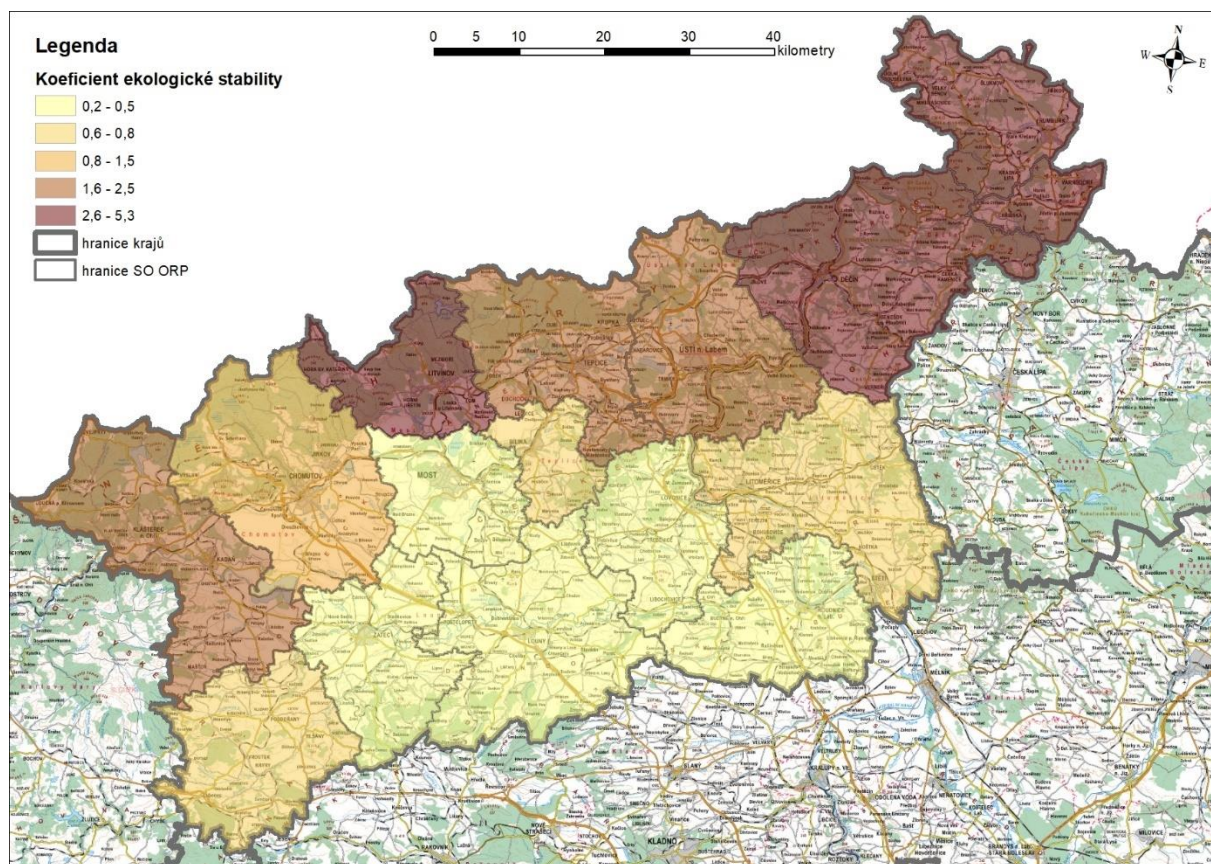

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

Koeficient ekologické stability staví proti sobě v čitateli plochy považované za ekologicky stabilní (chmelnice a vinice, zahrady a ovocné sady, trvalé travní porosty, pastviny, lesy a vodní plochy) a ve jmenovateli plochy považované za ekologicky nestabilní (orná půda, zastavěné plochy, ostatní plochy). Ukazuje se, že **ekologicky nejstabilnější krajinu (a tedy kvalitnější životní prostředí) mají území hornatá či pahorkatinná s nižší hustotou zalidnění a/nebo nižší intenzitou hospodářských aktivit** (SO ORP Litvínov, Děčín, Rumburk, Varnsdorf, částečně i Teplice, Ústí nad Labem a Kadaň, souhrnně tedy širší oblast Českého Švýcarska a Krušných hor). Naopak **nejméně ekologicky stabilní jsou zemědělsky intenzivně využívané**

roviny (SO ORP Žatec, Louny, Lovosice a Roudnice nad Labem, částečně i Litoměřice) a pánevní území využívané pro těžbu uhlí a průmysl (SO ORP Most, Bílina, částečně i Chomutov).

Obrázek 32: Koeficient ekologické stability (2023)

Pozn. Koeficient ekologické stability je podílem rozlohy ploch považovaných za ekologicky stabilní (chmelnice a vinice, zahrady a ovocné sady, trvalé travní porosty, pastviny, lesy a vodní plochy) a ploch považovaných za ekologicky nestabilní (orná půda, zastavěné plochy, ostatní plochy).

Zdroj: vlastní zpracování podle databáze ČSÚ

1.8 SHRNUÍ REGIONÁLNÍCH ROZDÍLŮ V KRAJI

Z analýzy územních, regionálních a prostorových rozdílů v Ústeckém kraji vyplývá několik klíčových závěrů, které se jednotlivých částí kraje. Jednotlivé regiony Ústeckého kraje vykazují různé specifické jevy a problémy.

- **Hustota zalidnění:** Hustota zalidnění je nejvyšší v jádrových městských oblastech ústecko-chomutovské aglomerace (SO ORP Ústí nad Labem a Teplice, ale i Most a Chomutov), zatímco venkovské oblasti jako Kadaň a Podbořany vykazují nižší hustotu.
- **Urbanizace:** Také urbanizace se soustředí především ve správních obvodech ústecko-chomutovské aglomerace – Ústí nad Labem, Teplice, Most a Chomutov. Tyto oblasti tvoří pánevní konurbaci. Naopak v horských a venkovských oblastech jako jsou SO ORP Rumburk, Varnsdorf či Podbořany se projevuje nižší urbanizovanost a s tím související perifernost a zhoršená vnější dopravní dostupnost.
- **Dynamika populace:** V pánevních správních obvodech jako Most a Litvínov docházelo k výraznému poklesu obyvatelstva, zejména během válečných období a v důsledku současné deindustrializace. Naopak obvody jako Ústí nad Labem a Teplice vykazují mírnější poklesy díky lepším pracovním příležitostem.
- **Stárnutí populace:** Nejvyšší index stárání mají oblasti SO ORP Litvínov, Děčín a Varnsdorf, kde je vysoký podíl obyvatel nad 65 let (důsledek menší, resp. dřívější industrializace, menšího přílivu obyvatel v socialistickém období a také aktuálně méně příznivých podmínek v oblasti trhu práce, sociálního prostředí apod.). Mladší populace se dosud nachází v pánevních oblastech jako Chomutov a Most; protože jde však o důsledek rychlého přílivu mladšího obyvatelstva v socialistickém období, mají tyto oblasti pro příští dekády potenciál rychlého stárnutí obyvatelstva.
- **Intenzita výstavby:** V periferních správních obvodech s menšími správními centry (Kadaň, Podbořany, Žatec, příp. také s dobrou dostupností Prahy (např. Lovosice, Roudnice nad Labem) je relativně vyšší míra nové bytové výstavby. Naopak centrálně položená velká města (SO ORP Ústí nad Labem, Most, Děčín, Chomutov a Bílina) mají historicky naddimenzovaný bytový fond a infrastrukturu a intenzita nové bytové výstavby je v nich proto nižší.
- **Občanská angažovanost:** Nejvyšší volební účast se koncentruje v oblastech sousedících se Středočeským krajem, jako jsou SO ORP Litoměřice a Roudnice nad Labem, zatímco nízká účast (pod 40 %) je zaznamenána v pánevních oblastech (zvláště SO ORP Bílina a Most).
- **Sociální problémy:** Vysoká míra vzdělávací neúspěšnosti, velký počet exekucí a další sociálně nežádoucí jevy jsou patrné v průmyslových (ale pozvolna se deindustrializujících) správních obvodech ORP Most, Litvínov a Chomutov. Naopak správní obvody s dobrou exponovaností vůči Praze a Středočeskému kraji (suburbanizace a deurbanizace z Prahy, dojíždka za prací do pražské aglomerace) jako Litoměřice a Roudnice nad Labem vykazují relativně malou četnost sociálních problémů.
- **Deindustrializace:** Oblasti jako Litvínov a Most čelí výrazné deindustrializaci s negativními dopady na trh práce, hospodářskou konkurenceschopnost a sociální klima. Naopak jádrové regiony jako Teplice a Ústí nad Labem a také oblasti na dopravní ose Praha–Ústí (SO ORP Roudnice nad Labem, Lovosice, částečně

i Litoměřice a Louny) mají silnější ekonomické vazby a lepší dopravní dostupnost do Prahy a Středočeského kraje a tím lepší přístup k pracovním příležitostem.

- **Kvalita životního prostředí:** Nejnížší ekologickou stabilitu mají oblasti s těžebními aktivitami, jako jsou SO ORP Most a Litvínov, a zemědělsky intenzivně využívaná území (SO ORP Žatec, Louny, Lovosice, Roudnice nad Labem). Naopak území hornatá či pahorkatinná s nižší hustotou zalidnění a/nebo nižší intenzitou hospodářských aktivit (širší oblast Českého Švýcarska a Krušných hor) mají vyšší ekologickou stabilitu a kvalitnější životní prostředí.

Závěrem lze shrnout, že **Ústecký kraj čelí značným vnitrokrajským regionálním rozdílům spojeným s historickým vývojem, socioekonomickými rozdíly a environmentálními problémy.** Specifické regiony, jako jsou SO ORP Most, Litvínov a Chomutov (**„uhelné“ regiony čelící hospodářské transformaci**), Děčín (**infrastrukturálně podvybavené území** zasažené odchodem obyvatel), Rumburk, Varnsdorf či Podbořany (**příhraniční či vnitřní periferie se všemi sociálními a ekonomickými důsledky**), se potýkají s výraznými problémy.

Naopak **centrální oblasti s dobrou dostupností Prahy** (Ústí nad Labem, Teplice) vykazují **vyšší koncentraci progresivních aktivit, rozsáhlejší nabídku služeb a v posledku i lepší hospodářskou úroveň a nižší koncentraci sociálních problémů.** Také **regiony orientované vyjížděnou do zaměstnání a za službami směrem k Praze a Středočeskému kraji** (Lovosice, Roudnice nad Labem, Litoměřice, Louny) vykazují **lepší socioekonomické parametry.**